

FRA FJORD TIL BORD

FROM FJORD TO FORK

*Et feltstudie af fem familier med medlemskab i dyrkningsfællesskabet
Fjordhaverne*

Maria Malene Brandt Schøler

Yarden Sibony

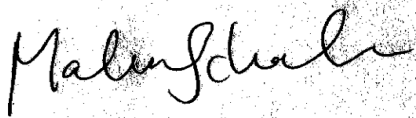
Anslag: 102.997

Vejleder: Pia Heike Johansen

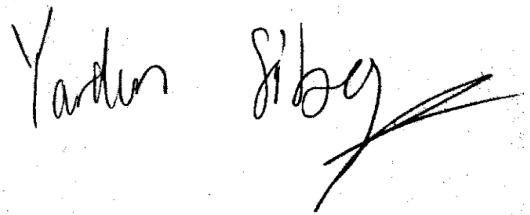
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi

Tro og love erklæring

"Det erklæres herved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne rapport. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og rapporten eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng".

Maria Malene Brandt Schøler

Yarden Sibony

ABSTRACT

Community food gardens in urban spaces are a growing phenomena, showing a rise in interest for recreating the essential and original connection to food, in a late modern society driven by acceleration and alienation. This paper investigates how five Danish families are challenged when growing their own food in urban late modern settings, engaging in newly founded maritime community gardens named *Fjordhaverne*. Using grounded theory through anthropological fieldwork with qualitative research methods such as semi-structured interviews, participant observation and photoethnographic method, this paper identifies the challenges experienced by the families, when engaging in an interaction of natural and sociocultural rhythms and logics. By examining the relation to food, self-provisioning and communion, this paper identifies that the families express an importance of the increased proximity to self-grown food and the social benefits of engaging in the food communities. However these devotions are challenged by the aspect of time and fluidity permeated by late modern society. Creating a theoretical framework using selected theoretical terms from existing sociological and anthropological theory, we conclude that urban late modern society and its fluidity contributes a lack of space and possibility for the recreation of food connections through urban food communities.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledning	1
2. Litteraturstudie	3
2.1. <i>Urban agrikulturs opblomstring</i>	3
2.2. <i>Dyrkningsfællesskaber i bylivet</i>	4
2.3. <i>Genfortolkning af byrum</i>	5
2.4. <i>Nærhed til mad ved dyrkning i byerne</i>	6
2.5. <i>Naturen og kropsliggjorte praksisser</i>	8
3. Metode	10
3.1. <i>Videnskabsteoretisk ståsted</i>	10
3.2. <i>Casebeskrivelse</i>	11
3.2.1. <i>Fjordhavefamilierne</i>	12
3.3. <i>Data og dataindsamlingsmetoder</i>	13
3.3.1. <i>Deltagerobservation</i>	13
3.3.3. <i>Fotoetnografisk metode</i>	17
3.4. <i>Databehandling</i>	18
3.5. <i>Dataanalysestrategi</i>	20
3.6. <i>Validitet og reliabilitet</i>	20
4. Analyse	22
4.1. <i>Madglæde og selvforsyning</i>	22
4.1.1. <i>Mad</i>	22
4.1.2. <i>Natur</i>	24
4.1.3. <i>Sundhed & bæredygtighed</i>	26
4.2. <i>Fællesskab og samvær</i>	29
4.3. <i>Tid og hverdagsliv</i>	31
4.3.1. <i>En udfordrende hverdag</i>	31
4.3.2. <i>Tid i byen</i>	33
5. Diskussion	37
6. Konklusion	40
7. Litteraturliste	41

1. INDLEDNING

“*Der Mensch ist, was er ißt*” (Larsen, 2015; 238). Sådan lyder det kendte citat af den tyske filosof Ludwig Feuerbach fra 1848, der enkelt set hævder, at mennesket er, hvad det spiser. Relationen til mad er siden da blevet mere kompliceret, og madens betydning udgør i dag et komplekst omdiskuteret tema i den sociologiske litteratur (Simmel, 1998; Holm & Kristensen, 2012). Menneskets almengældende fysiologiske behov for mad består uundgåeligt, trods den samfundsmæssige udvikling, som markant har præget måden, hvorpå vi forholder os til maden og måltidet (Fuglsang & Stamer, 2015; Holm & Kristensen, 2012). Lotte Holm og Søren Tange Sørensen skriver i deres bog *Mad, Mennesker og Måltider* at; “*Måltidet forener mennesker som noget tilbagevendende, regelmæssigt og hverdagsligt, der understreger hverdagens fællesskaber ...*” (Holm, 2012;23). Forholdet til mad og til maden som socialt samlingspunkt, er i den senmoderne kontekst i dag, præget af acceleration og fremmedgørelse (Holm og Kristensen, 2012). Dette understøttes blandt andet af den tyske sociolog Hartmut Rosa (f. 1965), som hævder, at tidspres, teknologisk udvikling og kapitalistisk konkurrencedygtighed er styrende elementer for det såkaldte højhastighedssamfund (Rosa, 2014). En livsstil præget af, at tiden er knap, har skabt behovet for at mad skal kunne effektiviseres og tilpasses dagligdagens tidspres. Dette har blandt andet medvirket til en øget efterspørgsel på nye måder at producere, distribuere og konsumere mad på (Heike et al, 2015; Holm & Kristensen, 2012). På trods af denne fremmedgørende udvikling i senmoderne individers forhold til mad, viser en ny undersøgelse foretaget af Miljø- og Fødevarerministeriet dog, at flere og flere danskere nu vælger at investere tid og kropslig engagement i selvforsyning (Stamer et al. 2016). Undersøgelsen viser, at danskerne i stigende grad dyrker mad selv; enten i det små ved at gro krydderurter i vindueskarmen, i større stil ved at gå ud og samle eller jage selv, eller ved at engagere sig i urbane dyrkningsfællesskaber med mulighed for at dyrke egne råvarer (Stamer et al. 2016; byhoest.dk, udateret). Det fremstår som en ny moderne tendens, at udvise overskud til at dyrke mad selv, som bliver et udtryk for sundhed, bæredygtighed og kvalitetstid med familien (Stamer et al. 2016; Thorsøe & Kjeldsen, 2016). I overensstemmelse med et foucaultiansk perspektiv på diskurs, som på én og samme tid bekræftes af og præger individer, kan tendensen anskues som et udtryk for en forlængelse af eksisterende sundheds- og fællesskabsdiskurser (Thornye, 2009; Mik-Meyer & Villadsen, 2007). Udviklingen i denne senmoderne tendens udtrykkes som nævnt, blandt andet gennem urbane dyrkningsfællesskaber. Disse muliggør, at forbruger og producent bliver forbundet i en tættere relation og interaktion - både fysisk, socialt og temporalt, og kan siges at være udtryk for en modreaktion til både den kapitalistiske modernisering af fødevarsystemet, og til senmodernitetens individualisering (Ibid.; Fuglsang & Stamer, Thorsøe & Kjeldsen, 2016). Dyrkningsfællesskaber er i de senere år vokset markant frem i de danske byer, og ses nu i mange

afskygninger i bybilledet (Stamer et al. 2016; smagpaaarhus.dk, udateret). Fra kollektive byhaver i højbede, bistader på tage, containere med svampe i kaffegrums, og så til en af de sidst nye opståede dyrkningsfællesskaber; nemlig maritime fælleshaver, hvor der dyrkes muslinger, østers og tang i hav- eller fjordhaver (Thorsøe & Kjeldsen, 2016; fjordhaver.dk, udateret). Dette projekt tager netop udgangspunkt i medlemmer af Fjordhaverne, som er et relativt nyopstartet dyrkningsfællesskab, fordelt på fire foreningen placeret omkring Limfjorden.

Det viser sig, at disse urbane dyrkningsfællesskaber har positive effekter både socialt, miljømæssigt og mentalt; *“the evolution of socio-cultural sustainability”* (Turner, 2011; 513; politiken.dk, 2017; Thorsøe & Kjeldsen, 2016). Det kan dog argumenteres, at der i senmoderniteten eksisterer tidsrytmer og heraf logikker, som vekselvirker med de naturgivne betingelser for dyrkning af råvarer (Lefebvre, 2004). Vi finder det herigennem sociologisk og kulturelt interessant, at der ses stigende tendenser til at investere tid og engagement i noget så basalt som at dyrke sin egen mad selv, i et flygtigt samfund hvor tiden er knap. Men hvilken betydning har det, at det oprindelige og essentielle bånd til mad og den kollektive dyrkelse af råvarer, i dag genskabes under moderne forhold? Vi antager, at denne genskabelse vil medføre udfordringer grundet forskelligheden af de logikker, der er på spil. Men hvordan viser disse sig i praksis, når moderne urbane familier engagerer sig i at dyrke mad selv? Netop denne undren danner erkendelsesinteressen for dette projekt, og søges besvaret i følgende problemformulering;

Hvad udfordrer familier, som dyrker egne råvarer, i et senmoderne samfund?

Undersøgelsen vil tage udgangspunkt i familierne med medlemskab i det maritime dyrkningsfællesskab Fjordhaverne. Der vil gennem en åben feltantropologisk tilgang med brug af deltagerobservationer, kvalitative interviews samt fotoetnografisk metode blive belyst, hvilke aspekter, der kan siges at være gældende for familierne, i deres forhold til mad, fællesskab og dyrkning i Fjordhaverne. Resultaterne af denne datastyrede empiriindsamling vil herefter sammenholdes med udvalgte relevante teoretiske perspektiver og akademisk litteratur, for slutteligt at kunne konkludere på den angivne problemformulering.

2. LITTERATURSTUDIE

Følgende afsnit vil afdække udvalgt relevant litteratur inden for projektets problemfelt, og vil endvidere blive anvendt som afsæt for en diskussion sammenholdt med undersøgelsens egne perspektiver. Formålet med litteraturstudiet er hermed at afdække, hvilken litteratur, der allerede foreligger omkring dyrkningsfællesskaber. Litteraturen er indsamlet gennem den videnskabelige database Summon og har været begrænset til videnskabelige udgivelser med emneord der afdækker ord såsom dyrkningsfællesskaber, mad og fællesskab, hvilket fremgår af bilag 16 (Bilag 16, søgestrategi). Da begrebet dyrkningsfællesskab forekommer begrænset i den danske forskning, har vi primært gjort brug af engelsk litteratur. Begrebet kan oversættes til alternative food network, food communities og community gardening, som indgår i den overordnede kategori *urban agriculture* (UA). På trods af, at litteraturen beskæftiger sig med urban agrikultur på baggrund af globale problemstillinger og løsningsforslag, er de foretagne undersøgelser primært baseret på amerikansk forskning (Guitart et al. 2012). Der har i litteraturen været fokus på at undersøge konteksten af, og formålet med dyrkningsfællesskaber, hvilket gøres på baggrund af fire overordnede temaer. Først afdækkes urban agrikulturs internationale opblomstring og dernæst, hvordan denne dyrkning i byen har samlet individer i kollektive dyrkningsfællesskaber. Endvidere beskrives, hvordan dyrkningsfællesskaber har betydning for nærheden til mad og for den kropsliggjorte dyrkning. Sidst vil der foretages en opsummering af præsenteret litteratur.

2.1. URBAN AGRIKULTURS OPBLOMSTRING

Hvad vi spiser, hvor vi får vores mad fra, og hvem vi deler det med, er centrale spørgsmål som strukturerer individets livsverden og fremstår ligeledes som centrale spørgsmål i den eksisterende litteratur omkring urban agrikultur (Kortright & Wakefield, 2011; Guitart et al. 2012). For at få en forståelse for urbane dyrkningsfællesskabers betydning i dag, er det relevant at afdække de bagvedliggende strukturer for opståelsen heraf. Urban agrikultur kan defineres som; *"the growing, processing, and distribution of food and other products through intensive plant cultivation and animal husbandry in and around cities ..."* (Tornaghi, 2014; 551). Ifølge seniorprofessor Robin Kortright og lektor Sarah Wakefield, der har lavet et kvalitativt studie af husholdningers bidragelse til fødevarer sikkerheden gennem dyrkning af egen mad i byerne, er urban agrikultur af signifikant betydning for byboeres essentielle menneskelige behov for mad (Kortright & Wakefield, 2011). Internationalt set forekommer det også, at urban agrikultur endvidere bidrager til ernæringsmæssige og økonomiske behov, hvilket eksempelvis kommer til udtryk i Sydamerika, hvor urban agrikultur er et led af den latinamerikanske revolution (Altieri & Toledo, 2011). Her viser Havana på Cuba sig som et centralt eksempel på, hvordan urban selvforsyning kan være med til at modvirke mangel på mad. Det estimeres, at 90 % af forbruget af friske råvarer dyrkes urbant i og omkring Havana (Kortright &

Wakefield, 2011). I adskillige afrikanske byer såsom Accra i Ghana, Antananarivo på Madagascar, og Dar es Salaam i Tanzania, ses samme udvikling og succes med delvis selvforsyning (Kortright & Wakefield, 2011). Her påpeges endvidere et eksempel på den sociale betydning af urban agrikultur, da forskningsleder Rachel Slater argumenterer for, at sydafrikanske kvinders urbane dyrkning ligeledes kan medvirke en empowerment (Slater, 2001). Ifølge researcher Luc Hippolyte Dossa, professor Andreas Bürkert og professor Eva Schlecht beskriver et væld af litteratur, hvorledes urban agrikultur endvidere har været socialt fremmede for netop både Sydafrikas byboere, men understreger også urban agrikulturs; *"(...) potentials to sustain the livelihoods of urban dwellers in African countries, along with its environmental benefits and problems"* (Dossa et al., 2011; 569). I den brasilianske amazonske storby Belém bidrager urban agrikultur til husholdningens konsumering for både familier i middel- og underklasse, og fungerer også som indkomst for lokale byboere (Madaleno, 2000). Omvendt har især Brasiliens økonomiske kriser og fattigdom ifølge researcher Isabel Madaleno, bidraget til at fremme urban agrikultur. Eksemplerne fra disse byer viser globale eksempler på, hvordan urban agrikultur er medvirkende til at fremme lokalbefolkningens levevilkår gennem bedre fødevarerikkerhed og økonomisk stabilitet (Kortright & Wakefield, 2011; Madaleno, 2000). Samtidig beskriver litteraturen også, hvordan urban agrikultur er fremmede for sociale, miljømæssige og kulturelle aspekter af befolkningens levevilkår (Slater, 2001; Dossa et al. 2011). Internationalt er urban agrikultur derfor især baseret på fødevarerikkerhed; *"(...) which brings together issues of hunger, health, and sustainability as well as the social significance of food in daily life"* (Kortright & Wakefield, 2011; 39). Sammenlagt fremgår det af den eksisterende litteratur, at urban agrikultur har været og fortsat er med til, at fremme essentielle behov, samtidig med det udtrykker en social, kulturel og miljømæssig relevans. I henhold til den maritime dyrkning i Fjordhaverne fremgår det tydeligt, at medlemmernes udbytte ikke afspejler en manglende adgang til mad, men at dyrkningen foregår som et interessefællesskab (Arne & Bente, interview; Rikke & Torben, interview)

2.2. DYRKNINGSFÆLLESSKABER I BYLIVET

Adskillig litteratur peger endvidere på, hvorledes den urbane agrikultur vokser sig frem som fællesskaber og dyrkningsfællesskaber i slutningen af 60'erne og starten af 70'erne som et led af en større global og social fødevarerbevægelse (Dobernig & Stagl, 2015; Guptill et al. 2017; Drake & Lawson, 2015). Denne fødevarerbevægelse kommer til udtryk ved både alsidige formål og gennem alsidige aktører. Den amerikanske lektor Diana Mincyte og østrigske lektor Karin Dobernig påpeger på baggrund af amerikansk forskning, at fødebevægelser netop har inkluderet aktører fra både det lokale civilsamfund, landbrug tilknyttet offentlige institutioner, NGO'er samt private kommercielle urbane farmere (Mincyte & Dobernig, 2016). Dette understøttes af den canadiske professor Charles

Levkoe, der har undersøgt græsrods- og fødevareorganisationer som et led af større fødevarebevægelser, og som påpeger, fødevareaktivisme tager mange forskellige former (Levkoe, 2006). Som en voksende social bevægelse, fremmer fødevarebevægelser, at; *"(...) all people have access to adequate amounts of safe, nutritious, culturally appropriate food produced in an environmentally sustainable way and provided in a manner that promotes human dignity"* (Levkoe, 2006; 91). På trods af, at adskillige studier har afdækket dyrkningsfællesskabers positive effekter i krisetider, viser en række andre studier ligeledes, at dyrkningsfællesskaber har været anvendt til mere end blot en konsekvens af ustabil, utilstrækkelig og økonomisk uoverkommelig fødevarersikkerhed (Drake & Lawson, 2015). I studiet *Validating verdancy or vacancy? The relationship of community gardens and vacant lands in the U.S.* beskriver professor Luke Drake og Laura Lawson det alsidige formål af dyrkningsfællesskaber, med følgende citat; *"(...) Gardening is a pure joy during good times and an absolute necessity during bad times ..."* (Drake & Lawson, 2014; 139). Denne udtalelse beskriver netop dyrkningsfællesskabers både behovsafdækkende og lystdrevede funktioner.

2.3. GENFORTOLKNING AF BYRUM

Siden 70'erne har fællesskabsarbejdet for mange mennesker yderligere vist sig som mere end blot et spørgsmål om dyrkning af egne råvarer, men også et udtryk for sociale, politiske og økonomiske forandringer (Drake & Lawson, 2014; Dobernig & Stagl, 2015;). Drake og Lawson beskriver motivationen herfor, som følgende; *"Many of us began to do this sort of work because we lived in urban neighborhoods caught in a cycle of disinvestment, arson, and demolition; because we could see the possibilities for a new, productive kind of urban space; or because we knew people who wanted to grow food but had no access to land"* (Drake & Lawson, 2014; 139). Denne manglende mulighed for at dyrke grundet mangel på grundarealer i byerne er netop en problemstilling, som er relevant for senmoderne byboere og har derfor relevans for projektets urbane familier (Silla & Birgitte, interview et al.). Fælles byhaver blev dermed også et udtryk for at forandre og genskabe det urbane rum (Drake & Lawson, 2014). Dette afspejler researcher Scheromm, som påpeger dyrkningsfællesskaber endvidere er et udtryk for en fortolkning af byrummets funktion og formål (Scheromm, 2015); *"As community food production increases in popularity everywhere in the world, and as agriculture is "reinterpreted" inside cities" (...) collective gardens, plots of land or groups of plots cultivated by a set of gardeners, are appearing in increasing number in cities of developed countries* (Scheromm, 2015; 735). Denne genfortolkning af byrummet forekommer i mere eller mindre organiserede former, hvor både private har dyrket i baghaver, men også i kollektive forsamlinger (Guitart et al. 2012; Hale et al. 2011). Af sidstnævnte er begrebet 'community gardening' opblomstret og forekommer især i litteraturen omhandlende fælleshaver i nordamerikanske metropoler. Ifølge researcher Megan M.

Gregory, lektor Timothy W. Leslie, og professor Laurie E. Drinkwater udtrykkes dette ved; *"In the wake of urban decline and housing abandonment, residents transformed vacant lots into gardens that integrated community development, green space, and local food production ..."* (Gregory et al. 2016; 764). På trods af Fjordhavernes 'blå' frem for 'grønne' byrum afdækker litteraturen netop, hvorledes byrum genfortolkes, som kan sidestilles til fjordens nye funktion og formål i form af den kollektive maritime dyrkning. Desuden afspejler Gregory et al.'s undersøgelse danskernes stigende interesse for lokalt producerede fødevarer, som både forekommer i danskernes vindueskarmer, køkkenhave og drivhuse, men også i kolonihaver, fødevarerfællesskaber og byhaver (Stamer et al. 2016; Thorsøe & Kjeldsen, 2016). 49 % af danskerne finder det ifølge Fødevarer- og Miljøministeriet vigtigt at vide, hvor deres råvarer kommer fra. Dette afspejler danskernes interesse for lokale fødevarer med potentiale for et mere nært forhold til mad (Stamer et al. 2016).

2.4. NÆRHED TIL MAD VED DYRKNING I BYERNE

"(...) If 'we are what we eat', then we too are in the process of becoming commodities ..." (Turner, 2011; 512). Udover den urbane agrikulturs udtryk for forandring af det urbane rum, peger litteraturen desuden på en gennemgående tendens til herigennem at ville gøre op med en stigende distancering og afkobling mellem forbruger og producent (Mincyte & Dobernig, 2016; Thorsøe & Kjeldsen, 2016; Turner, 2011). Denne afkobling er netop i centrum for denne undersøgelse af familiernes udfordringer ved selvforsyning i bylivet. Her påpeger undersøgelsen *Past results and future directions in urban community gardens research*, at når landbyboere bliver byboere, er de mindre tilbøjelige til hverken at dyrke eller producere deres egen mad, som netop forstærker forbrugerens afkobling til produktion af fødevarer (Guitart et al. 2012). Her kan dyrkningsfællesskaber jævnfør projektets erkendelsesinteresse ses som et modsvar til denne distance. Flere undersøgelser beskriver senmoderne individers distancering til fødevarer, ud fra marxistisk teori om fremmedgørelse (Mincyte & Dobernig, 2016; Turner, 2011; Hale et al. 2011). I *Urban farming in the North American metropolis; Rethinking work and distance in alternative food networks* foreslår Mincyte og Dobernig, at den kropslige kontakt til maden, er et nøgleord for at kunne genforbinde produktion og konsumering (2016). Der påpeges samtidigt, at dette kan overkomme en miljømæssig skillevej mellem naturlige processer og moderne agroindustriel produktion; *"Food is our most basic need and most fundamental connection with our environment and yet modern conveniences and an industrialized food system have created a culture of cheap food while alienating people from the landscapes that sustain them"* (Hale et al. 2011; 1853). Denne fremmedgørelse argumenterer researcher Hale et al. for, kan modvirkes med dyrkningsfællesskaber og afspejler projektets indledende nysgerrighed i form af det senmoderne forhold til mad præget af acceleration og fremmedgørelse (Hale et al. 2011).

Baggrunden for deltagelse i dyrkningsfællesskaber kan beskrives ud fra samfundsinteresser såsom at ændre sociale og miljømæssige konsekvenser af det eksisterende kapitalistiske fødevarer-system, men deltagelsen afspejler også skabelsen af en følelse af et godt liv og et meningsfyldt arbejde (Dobernig & Stagl, 2015). På trods af, at det er svært at forestille sig en ren dekommodificering af fødevarerproduktionen uden fremmedgørelse, har medlemmers praktiske og aktive deltagelse i dyrkningsfællesskaber betydning for en afbalancering af den kapitalistiske produktionsmåde samt fremme af miljømæssig og social bæredygtighed (Dobernig & Stagl, 2015; Mincyte & Dobernig, 2016). I *Growing a lifestyle movement? Exploring identity-work and lifestyle politics in urban food cultivation* argumenterer Dobernig og professor Sigrud Stagl for, at de fleste personer eller fællesskaber, som dyrker mad i byerne, ikke nødvendigvis betragter deres handlinger som direkte politiske, men at disse individer eller kollektiver indirekte bidrager til det politiske rum i form af deres deltagelse i dyrkningsfællesskaber (Dobernig & Stagl, 2015). Her påpeger Dobernig og Stagl vigtigheden af denne 'grønne' livsstil, som har betydning for socioøkologisk fremme; "*Urban food cultivation is part of a reflexive lifestyle through which they collectively contribute to socioecological transformations by re-negotiating cultural codes, not only around food but also around work, health and urban life*" (Dobernig & Stagl, 2015; 457). Denne reflektive livsstil kan sammenholdes dansk litteratur foretaget af Martin Thorsøe og Chris Kjeldsens studie *Filling a blank space; A study on the emergence of food communities (Fødevarerfællesskaber) within the Danish foodscape*. På trods af begrænset dansk litteratur på området har især Thorsøe og Kjeldsens beskæftiget sig med forskning om dyrkningsfællesskaber i form af danske fødevarerfællesskaber. Thorsøe og Kjeldsen påpeger her, hvordan medlemmer af fødevarerfællesskaber deler en fælles agrikulturel ideologi, som har taget en drejning fra produktivistisk, standardiseret og industriel fødevarerproduktion til selvforsyning og fokus på kvalitet, sted og natur (Kjeldsen & Thorsøe, 2012). På trods af projektets søgning efter informanternes oplevelser og erfaringer frem for faktuelle bæredygtige forbedringer af det eksisterende fødevarer-system er denne litterære baggrund netop interessant for at afdække den sociale relevans, dyrkningsfællesskaber har.

Thorsøe og Kjeldsen adfækket endvidere i *The constitution of trust: Function, configuration and generation of trust in alternative food networks*, hvordan Danmark er karakteriseret ved at have en høj grad af social og personlig tillid. På trods af usikkerhed omkring fødevarer-systemer samt forøget fysisk, social og temporal distance mellem producent og forbruger, bringer tillid netop individer sammen omkring alternative muligheder for fødevarer-netværk (Thorsøe & Kjeldsen, 2016). Disse udtrykkes som en modreaktion til den kapitalistiske modernisering af vores fødevarer-system (ibid) Studiet demonstrerer, at tillid skaber kohærens, faciliterer samarbejde og er dermed en vigtig komponent i fødevarerfællesskaber og alternative måder at dyrke mad på (Thorsøe & Kjeldsen, 2016).

Undersøgelserne af Thorsøe og Kjeldsen bidrager til en forståelse af alternative organiseringer omkring råvarer. Dog skal det understreges, at disse danske studier fokuserer på fødevarefællesskaber og ikke direkte på dyrkningsfællesskaber.

2.5. NATUREN OG KROPSLIGGJORTE PRAKSISSER

Litteraturen omkring fælles dyrkning i urbane rum påpeger yderligere naturens og kroppens betydning for sociale, fysiske og psykologiske sundhedsmæssige effekter af dyrkning i fælles byhaver. Der undersøges i artiklen *Connecting food environments and health through the relational nature of aesthetics: Gaining insight through the community gardening experience*, hvordan kombinationen af æstetik, økologi og sundhed kommer til udtryk gennem fælleshaver og dyrkningsfællesskaber. Her studerer Hale et al., hvordan det at skabe produktive og æstetisk tilfredsstillende fælleshaver, i form af taktile beskæftigelse med jorden, har positive sundhedsmæssige effekter (Hale et al. 2011). Ved at få jord under neglene kombinerer dyrkningsfællesskaber social interaktion med det fysiske arbejde, som er med til at fremme en sund livsstil og læring (Hale et al. 2011). Det kinæstetiske og taktile arbejde med råvarer er interessant for projektets analytiske tilgang, som bidrager til en forståelse af kroppens betydning for dyrkning i et dyrkningsfællesskab (Spinney, 2016; Silla & Birgitte, interview; Rikke & Torben, interview). I forlængelse af det ovenstående bidrager lektor Bethaney Turners undersøgelse *Embodied connections: sustainability, food systems and community gardens* til en forståelse for de positive effekter af kropslige aktiviteter i dyrkningsfællesskaber (Turner, 2011). Friske fødevarer bidrager til fysisk og økologisk bæredygtighed, og samtidig skaber dyrkningen et rum for fællesskab og bidrager heraf også til socio-kulturel bæredygtighed (Turner, 2011). Turner påpeger endvidere, at den kropslige aktivitet omkring dyrkning af råvarer og heraf interaktion med naturelementer; "(...) [c]ivic agriculture must be about soil and building soil, not only as a medium within which to grow good food, but also as a medium and marker of sacred places – places that tie us to our past, our present, and our future" (Turner, 2011; 516). Her skaber dyrkningsfællesskaber både rum for læring om naturlige rytmer og en temporal og stedbunden kobling til den jord, man dyrker i (Turner, 2011; Hale et al. 2011). Dette er interessant at belyse i overensstemmelse med familiernes dyrkning af råvarer, som er afhængig af naturens rytmer. Hale et al. påpeger endvidere, at det taktile dyrkningsarbejde bidrager til; "(...) a different 'sense of time', or a more cyclical and tempo based understanding that arises through the engagement with biophysical processes of the garden" (Hale et al. 2011; 1858). Herudover viste undersøgelsen, at dyrkningsfællesskabers krav og behov om vedholdenhed i dyrkningen og fællesskabet, både fungerer som henholdsvis motivation og barriere for medlemmerne. At plante, vande, kultivere, gøde og høste samt engagere sig i rekruttering, sociale events og arbejdsdage er fremmede for medlemmers mentale helbred og

velvære, men medlemmerne oplever samtidig, at det er svært at leve op til egne og fællesskabets forventninger grundet mangel på tid, viden og psykiske evner (Hale et al. 2011).

Den ovenstående litteratur har afdækket relevante historiske forklaring på oprindelsen af urban agrikultur, samt en beskrivelse af de alsidige fordele af dyrkningsfællesskaber, i både individuelle sociale og miljømæssige henseender. Da urbane hav- og fjordhaver er et relativt nyt koncept, tager den afdækkede litteratur udgangspunkt i dyrkningsfællesskaber på jord. Formålene, effekterne og konsekvenserne af disse dyrkningsfællesskaber kan dog ses i overensstemmelse med de maritime dyrkningsfællesskaber, hvilket er årsagen til, at litteraturen er udvalgt og som nævnt, senere bliver sammenholdt med denne undersøgelses egne resultater, i projektets diskussion.

3. METODE

Det følgende afsnit vil indeholde en redegørelse for projektets videnskabsteoretiske ståsted, metodiske tilgange samt overvejelserne bag disse. Hele projektet er udarbejdet som et antropologisk feltarbejde, hvorigennem vi har anlagt en grounded approach. Her har vi bestræbt at lade data styre projektets udformning samt inducerende tilgang af teoretiske perspektiver, frem for eksisterende hypoteser eller forforståelser (Hastrup, 2010). Denne metodologi er udvalgt på baggrund af projektets problemformulering, der tager afsæt i en nysgerrighed omkring Fjordhavefamiliernes sociale og kulturelle praksis i hverdagslivet (Guvå & Hylander, 2003). Herigennem har vi anvendt tre forskellige kvalitative metoder med det formål at opnå en så afdækkende forståelse som muligt, for de dynamiske og subjektive processer, som udspiller sig i informanternes dyrkning og selvforsyning omkring et urbant dyrkningsfællesskab (Ibid.).

3.1. VIDENSKABSTEORETISK STÅSTED

Den videnskabsteoretiske tilgang til udarbejdelsen af dette projekt, har overvejende været præget af hermeneutiske og fænomenologiske overvejelser, da vi har søgt en forståelse af informanternes oplevelser og erfaringer af at dyrke i Fjordhaverne, frem for en endegyldig forklaring på det (Berg-Sørensen, 2012). Hermeneutik stammer fra græsk og betyder fortolkning eller "fortolkningskunst". *Ontologisk* foreskriver hermeneutikken, at naturvidenskaben skal adskilles fra studiet af mennesker og samfund, da netop den sociale videnskabelighed må indfange sociale fænomeners intentioner og disses bagvedliggende motiver (Ibid., Juul, 2012). Den hermeneutiske tilgang har præget projektets udarbejdelse i vores erkendelse af, at vi uundgåeligt inddrager informanternes personlige forforståelser for både projektets emne og hermed også for analysens endelige udfald (Juul, 2012). Dette fortolkningsarbejde er karakteristisk for en hermeneutisk *epistemologi* (Ibid.; Berg-Sørensen, 2012). En af de mest betydningsfulde tænkere inden for hermeneutikken, Hans-Georg Gadamer (1900-2002) beskrev netop, at vi som individer altid vil være fordomsfulde i vores møde med omgivende fænomener (Juul, 2012). Han påpegede endvidere, i overensstemmelse med den tilgang vi har bestræbt at anlægge, at sikker og gyldig viden kan opnås i samspil med disse forforståelser, såfremt vi ikke blot bekræfter vores præ-refleksioner, men istedet; "(...) *formår at sætte vores fordomme i spil og udvise åbenhed og selvkritisk refleksion i fortolkningsprocessen...*" (Ibid.;222).

Da vi bestræber at anlægge en tilgang, som er præget af induktiv og abduktiv feltantropologisk *metodologi*, kan måden hvorpå projektet er opbygget, netop anskues som en vekselvirkning mellem del og helhed. Denne proces kan sammenligneligt beskrives med den hermeneutiske cirkel, som; "(...) *henviser til fortolkning som en stadig bevægelse mellem del og helhed.*" (Ibid.;221). Her har eksempelvis vores indledende samtale med bestyrelsesformanden Ib været med til at præge en udvikling af erkendelsesinteressen for projektet. Løbet af arbejdsprocessen har vi kontinuerligt

opnået nye erfaringer og forståelser fra de enkelte informanter. Disse nye erfaringer og viden danner hermed vores samlede (for)forståelse for Fjordhavefamilierne og deres udfordringer i at dyrke råvarer i et senmoderne samfund. Jævnfør grounded theory medfører denne metodologiske tilgang; *“(...) en kontinuerlig skiften mellem nærhed til empiri og den distance, der giver plads til abstraktion og teori”* (Guvå & Hylander, 2003;46).

Den hermeneutiske tilgang skal ses i samspil med essentielle aspekter fra fænomenologien, som har haft betydning for projektets dataindsamling, analyse og heraf resultater. Fænomenologien beskæftiger sig med måder, hvorpå fænomener optræder for vores bevidsthed og herunder særligt de bevidsthedsstrukturer, som er afgørende for erfaringen af fænomenerne (Juul, 2012). Hermed gør fænomenologien op med en dualisme mellem ontologi og epistemologi, da virkeligheden ikke kan forklares uafhængigt af de erfarende subjekter, som den viser sig for (Berg-Sørensen, 2012). Fænomenologien skelner derfor ikke mellem fænomeners objektivitet og fænomenets fremtrædelse for den der erfarer den, og ser sig hermed enig i hermeneutikkens argumentation om i, at verden ikke kan erfares objektivt eller uafhængigt af dem, som erfarer den (Juul, 2012). Dette understreges i vores dataindsamling, hvor medlemmers erfaringer som nævnt har været styrende for deres forhold til eksempelvis selvforsyning af egne råvarer og ikke så at sige “objektive sandheder” (Ibid., Silla & Birgitte, interview et al.) Som grundlægger af den moderne fænomenologi, bidrog den tyske filosof Edmund Husserl (1859-1938) blandt andet med begrebet epoché, som betyder afbrydelse. Epoché dækker over fænomenologiens *epistemologiske* tilgang, som ifølge Husserl handler om vigtigheden af at fralægge sig sine forforståelser og bestræbe at anskue et fænomen så rent, åbent og udtømmende som muligt (Berg-Sørensen, 2012). Samspelet mellem fænomenologien og hermeneutikken har haft den betydning for projektets udformning, at vi ikke anerkender muligheden for fuldstændigt at fralægge os vores forforståelser og opnå epoché, men i stedet bestræber vi at anvende dem. Vi har dog i empiriindsamlingen bestræbt at anerkende den enkelte informantfamilie som 'eksperten', og søgt at lade dem styre interviewenes udfald, for at de frit kunne bringe emner op, som er gældende og vigtige for lige netop dem. Herigennem har vores hermeneutiske og fænomenologiske bestræbelser haft stor betydning for projektets dataindsamling, som både har været indsamlet åbent og hvor vi samtidig har anvendt vores og informanternes oparbejdede (for)forståelser.

3.2. CASEBESKRIVELSE

Dette projekt tager som nævnt udgangspunkt i medlemmer af Fjordhaverne, der dyrker deres egne muslinger, østers og tang i et relativt nystartede dyrkningsfællesskab. Her undersøger vi familiernes forhold til mad, fællesskab og selvforsyning i byen og udfordringerne heraf. Vi fik indledningsvist kontakt til daværende bestyrelsesformand for Fjordhaverne i Aalborg og herigennem adgang til

medlemmernes fælles gruppe på det sociale medie Facebook. Her søgte vi i første omgang efter børnefamilier fra alle fire afdelinger i Fjordhaverne, da vi ønskede en målgruppe der havde nogenlunde samme ydre omstændigheder, hvorigennem vi blandt andet kunne undersøge det sociale omkring mad, måltider og selvforsyning. Det var dog ikke muligt at få kontakt til mere end tre børnefamilier, så dataindsamlingen er til gengæld indsamlet ved at følge tre familier i Aalborg, henholdsvis to børnefamilier og et pensionistpar med ældre børn, som ikke bor hjemme længere, samt to familier i Løgstør, henholdsvis en yngre børnefamilie og et pensionistpar med ældre børn udeboende børn. Indsamlingen af data har, grundet muslingernes sæsonmæssige betingelse for dyrkning og projektets tidsramme, foregået i perioden fra den 10. april til 20. april, samt et derudover ved indledende interview med den daværende formand for foreningen i Aalborg den 22. marts. Den primære dataindsamling har forløbet således, at vi har mødtes med familierne i Fjordhaven om eftermiddagen omkring kl 15.30-16, hvor de har fremvist og fortalt om deres arbejde i de maritime haver, hvorefter vi har fulgt med dem hjem, hjulpet til med madlavningen, spist sammen og enten løbende eller herefter fået stillet vores interviewspørgsmål til familierne (Silla & Birgitte, feltnoter, et al.). Denne empiriindsamling har jævnfør vores videnskabsteoretiske ståsted bidraget til, at vores empiriske data er indsamlet på baggrund af informanternes livsverden i hverdagslivets og hjemlige rammer (Juul, 2012).

3.2.1. FJORDHAVEFAMILIERNE

I Aalborg bor Ann og Brian som begge er i 40'erne, med deres tre hjemmeboende børn. Ann arbejder som vinsælger og Brian er tømrer. De bor i en stor gammel villa med have til, hvor de har drivhus, æbletræer, terrasse og børnenes trampolin og legeslot. Vi observerede familien tirsdag d. 18. april fra klokken 16:00 til 21:30 (Ann & Brian, feltnoter). I Aalborg bor også Rikke og Torben, som begge er i 40'erne med henholdsvis deres to fælles piger, og Torbens teenagedrenge, som er i hjemmet på deltid. De bor i et stort ældre hus med have til, hvor de har høns, der går frit i haven, bålsted, trampolin, terrasse og gyngestativ. Rikke arbejder som marinebiolog og Torben er uddannet skovfoged, men arbejder nu som leder i det offentlige. Vi besøgte familien tirsdag d. 11. april fra 16:30 til 22:00 (Rikke & Torben, feltnoter). Sidste familie tilknyttet Aalborg foreningen er Arne i 60'erne og Bente i 50'erne, som har tre sønner, som alle er udeboende. Parret er netop i gang med at flytte, men bor i et hus med have, drivhus, hønsehus og dueslag. Arne er pensioneret, og Bente har fuldtidsarbejde som kontorassistent. Vi besøgte familien onsdag d. 19. April fra 16:00 til 21:00 (Arne & Bente, feltnoter). I Løgstør bor Silla og Birgitte i 60'erne, som begge er pensionerede. De har begge arbejdet som pædagoger; Birgitte har været på en sprogscole og Silla har arbejdet med udsatte børn og unge på opholdssteder. De bor i et hus lige ud til fjorden og har have med højbede og hønsegård. Vi besøgte familien mandag d. 10. april fra kl. 15:30 til 21:30 (Silla & Birgitte, feltnoter). I Løgstør bor også Andreas og Maria i 30'erne, med deres søn på 2 år. Andreas er

naturvejleder hos Limfjordsmuseet og Maria arbejder på kommunen. De bor i et rækkehus med en mindre have til, hvor de er i gang med at lave en lille køkkenhave og har plantet et par frugttræer. Vi besøgte familien torsdag d. 13. april fra 16:30 til 21:30 (Andreas & Maria, feltnoter). Disse besøg hos familierne vil indgå som empirisk afsæt for projektets analyse.

3.3. DATA OG DATAINDSAMLINGSMETODER

For projektets udformning har vi gennem et antropologiske feltarbejde, valgt at anvende tre forskellige kvalitative forskningsmetoder i form af deltagerobservationer, semistrukturerede interviews og slutteligt fotoetnografisk metode for at opnå viden og indsigt i vores informantfamiliers forhold til mad, selvforsyning og fællesskab. Hensigten med at indgå i et antropologiske feltarbejde har været at komme tæt på og opnå en viden om informantfamiliernes livsverdener, erfaringer og fortællinger inden for sociale fællesskaber (Hastrup, 2010). At kombinere tre forskellige metodiske tilgange har haft til formål at skulle supplere hinanden, da de hver især genererer forskellige typer af viden (Hastrup, 2003). Vi har udvalgt kvalitative forskningsmetoder som relevante for vores undersøgelse, da det netop er informanternes erfaringer, holdninger, adfærd og følelser, der skal belyse vores problemfelt og til at supplere deltagerobservationer (Kvale og Brinkmann, 2015). Ved at anlægge en grounded approach og en åben kvalitativ tilgang i dataindsamlingen, har vi muliggjort at informanterne selv kunne udvide empirien ved at bringe nye aspekter ind eller ved at uddybe deres svar og derigennem bidrage til at skabe en dybere forståelse for de undersøgte fænomener (Ibid.).

3.3.1. DELTAGEROBSERVATION

En afgørende metodologi for projektets dataindsamling har været deltagerobservation af familierne, i deres hjem og ude i Fjordhaverne. Den norske socialantropologen Cato Wadel (1936-2011) beskriver blandt andet den deltagende feltobservation som *“going native”* (Wadel, 1991;9). Vi har bestræbt at indgå åbent og eksplorativt i familiernes naturlige omgivelser og hverdag såsom deres arbejde i Fjordhaverne eller madlavning i eget køkken, for herved at få mulighed for at studere nogle af de ubevidste *“selvfølgeligheder”*, som familier muligvis ikke selv udtrykker explicit (Ibid.). Vi har under observationerne været opmærksom på den kontekst, vi indgår og observerer i, da denne uundgåeligt har en betydning for det, vi kan observere (Løngreen & Sørensen, 1993). Vi har fulgt alle familier på hverdage, og i samme tidsrum fra omkring kl 15.30-21.30, så konteksten kan siges at være mere eller mindre gennemgående for alle informanter, som dog viser sig markant forskellig fra børnefamilierne til pensionisterne (Arne & Bente, feltnoter; Rikke & Torben, feltnoter).

Wadel skriver, at; *“All observasjon er utvelgende (selektiv).”*, og at det samme gælder den fortolkning man tillægger de observationer man har gjort sig (Wadel, 1991;76). Vi har forinden observationerne

skrevet en observationsguide ned, med specifikke kategorier der observeres efter, for at kunne systematisere feltnoterne og strukturere observationerne. Disse kategorier fremgår af nederstående model.

Forskningsinteresse	<u>Observationsguide</u>	Kommentar
Hvem er de	Kropssprog & kropsholdning, tale, øjenkontakt, påklædning & udseende, ansigtsudtryk, humør	
Arbejdet i havhaverne	Hvad er i fokus? Hvad fortæller de om? Hvor viser de entusiasme? Hvordan viser han arbejdet? (automatiseret eller prøvende frem/undersøgende)	
Boligen	Hvordan bor de? Hvordan ser køkkenet ud? (detaljerede beskrivelser)	
Madlavning	Undersøgende madlavning vs. automatiseret/noget der skal overstås? Taler de samtidig? Hygger de? Lugter til råvarer? Smager de undervejs? (andre sanser)	
Spisning	Undersøgende vs. automatiseret/under der skal overstås?	
Andet		

Kilde: eget arbejde (Observationsguide)

Observationerne er blevet nedskrevet på notesblok, og der er også medtaget noter om lyde, ansigtsmimik, kropssprog, stemning osv. for at gøre observationerne så virkelighedsnære som overhovedet muligt (Wadel, 1991; Rikke & Torben, feltnoter). Vi har i overensstemmelse med den åbne kvalitative tilgang været fleksible overfor, at informanterne bringer eventuelle nye og vigtige aspekter, vi ikke selv var opmærksomme på forinden, og fået dem nedskrevet også (Løngreen & Sørensen, 1993). Formålet med at kategorisere feltnoteringer har dog været at undgå, at vigtige aspekter er blevet udeladt.

Vi har under observationerne fordelt og indtaget to forskellige roller, mellem os som observatører; den ene har overvejende været den tavse og observerende som nedskrev feltnoter undervejs, mens den anden har været den deltagende observatør. Den personlige stemning er dog blevet vægtet højt

i observationerne, for at familierne har følt sig trygge og afslappede i vores selskab, og følte de kunne tale frit uden at skulle føle sig "studeret" (Wadel, 1991). Både den "talende" såvel som den observerende observatør, har umiddelbart efter observationen skrevet sine feltnoter ned i så detaljeret form som muligt, som så derefter er blevet samlet til fælles feltnoter efter samtale og refleksion over dagen med familien. At vi under alle observationer har været to observatører kan siges at højne validiteten, i og med vi til tider har fokuseret på forskellige elementer under samme observation (Adler & Adler, 1994).

Som nævnt har vi anlagt en grounded approach og en fænomenologisk tilgang til dataindsamlingen, og har hermed under hver observation forsøgt at fralægge os forforståelser og lade den forestående informant komme rent til orde og fortælle sin historie (Guvå & Hylander, 2003; Juul, 2012). Hermed har vi bestræbt at imødekomme udfordringen, der kan være ved, at man i deltagerobservation kommer meget tæt på sit felt og kan blive for personligt tilknyttet til sine informanter og hermed have svært ved at fralægge sig forforståelser (Wadel, 1991).

3.3.2. KVALITATIVE GRUPPEINTERVIEWS

Foruden observationer, har vi ligeledes anvendt semistrukturerede interviews af familierne. Da vi i projektet netop undersøger betydningsdannelse omkring mad og det, at dyrke noget af sin mad selv i et fællesskab, som hverdagsfænomen og som aktivitet der inddrager alle familiens medlemmer, har vi fundet gruppeinterviewet relevant (Kvale & Brinkmann, 2015). Denne type interview giver vores informantfamilier muligheden for, i interaktion med hinanden, at udtrykke tavs viden omkring nogle af hverdagens "selvfølgeligheder" (Halkier, 2003; Kvale & Brinkmann, 2015). I overensstemmelse med vores datastyrede fokus, grounded approach og videnskabsteoretiske ståsted, har vi valgt at udføre alle interviewene semistrukturerede, således at den metodiske ramme efterlader plads til at informanterne kan præge interviewets indhold. Dette har efter hensigten resulteret i, at informanterne ofte selv har inddraget nye vinkler til samtalen, om hvad der netop er vigtigt for dem, i deres forhold til mad og selvforsyning (Wadel, 1991; Kvale & Brinkmann, 2015).

Vores interviews er blevet udført i forbindelse med, eller typisk efter vi har spist et aftensmåltid sammen og tilbragt en hele eftermiddag og aften med informantfamilierne. Selve interviewet har typisk haft en varighed på mellem halvanden til to en halv time - men flere gange har vi brudt interviewet op, og talt om nogle af emnerne under madlavningen og om nogle andre emner efter aftensmaden (Silla & Birgitte, interview). Som nævnt har det været i fokus, at interviewet foregik mere som en uformel samtale, hvor informanterne har følt sig trygge i at tale frit om holdninger, meninger og følelser (Kvale & Brinkmann, 2015; Wadel, 1991). Heraf er der i løbet af interviewet blevet fulgt op på informanternes svar, og stillet uddybende spørgsmål hvor det har virket naturligt,

hvilket endvidere har bidraget til at interviewet fik karakter af en mere uformel samtale (Kvale & Brinkmann, 2015; Ann & Brian, interview).

Som ved vores deltagerobservationer, har vi indtaget forskellige roller under interviewet. Det har på forhånd været aftalt, hvem der skulle interviewe og hvem der skulle skrive noter imens og sikre, at interviewerens omgik alle vigtige spørgsmål (Kvale & Brinkmann, 2015). Interviewguiden for de semistrukturerede interviews har været opbygget omkring de samme kategorier som observationsguiden tager afsæt i, og for ikke at lade nye opståede forforståelser forstyrre og ændre interviewenes retning, har interviewguiden været den samme for alle informantfamilier (Berg-Sørensen, 2012; Kvale & Brinkmann, 2015).

Det skal nævnes, at vi forinden vores interviews med familierne, der danner bund for vores analyse, havde et indledende interview med daværende bestyrelsesformand for Fjordhaverne Aalborg, Ib og medvirkede i et bestyrelsesmøde. Dette interview havde kan beskrives som et eliteinterview og havde til formål, at give os et bedre indblik i Fjordhaven som forening, projektets opstart, hvor mange medlemmer der er, hvor meget aktivitet der er, sæsonbetydning m.m. (Kvale & Brinkmann 2009; Ib, Interviewguide). Ib og medlemmer fra bestyrelsesmødet har endvidere fungeret som kontaktperson, til en del af de informanter, som meldte sig til at deltage i vores projekt. Interviewet med Ib fandt sted onsdag d. 22 April og efter Ib's godkendelse blev optaget, men vi har valgt ikke at kode det eller at lade det indgå i analysen. Dette er valgt for at holde fokus på medlemmernes oplevelse af at dyrke i Fjordhaverne, frem for et organisatorisk perspektiv, som bestyrelsesformanden kunne bidrage med.

Alle informanter er ved interviewets begyndelse blevet spurgt om deres samtykke i forhold til, om vi måtte optage interviewet, og om vi måtte bruge deres fornavne i opgaven. Alle informanter har indvilget i dette. I bilag ses de fulde interviewguides, og nedenfor ses et eksempel af hvordan vores interviewguide til Fjordhavefamilierne har været opbygget.

Interviewspørgsmål	'Hjælpe spørgsmål'	Forskningsspørgsmål	Kommentar
Hej og tak fordi du vil være med. Har du noget imod vi optager samtalen?			
Først vil vi gerne høre lidt om jer			
1. Kan du beskrive, hvordan en almindelig hverdag og en almindelig uge ser ud for dig?	Hvad laver du i din fritid / hvad laver du, når du har fri Hvornår tager du ud i haverne? (hvis relevant: Hvad forhindrer dig i at være i havhaverne på andre tidspunkter?)	Tid og daglige rytmer	
2. Hvad kan du allerbedst lide at lave?		Lyst og tid	
3. Kan du fortælle lidt om, hvordan det at dyrke i havhaverne passes ind i jeres hverdag og rutiner		Tid og daglige rytmer	

Kilde: eget arbejde (Interviewguide)

3.3.3. FOTOETNOGRAFISK METODE

I projektets empiriindsamling har vi endvidere medtaget fotoetnografisk metode, for at opnå en afdækkende dataindsamling, der kan indfange flest mulige aspekter af vores informanternes forhold til mad og til at dyrke selv (Warren, 2002). Rent praktisk er familierne efter vores besøg, blevet bedt om tage et valgfrit antal billeder med udgangspunkt henholdsvis i Fjordhaverne, samt nogle billeder med udgangspunkt i deres mad. Vi har endvidere bedt familierne beskrive ud fra hvert billede, hvad det er for et billede og hvorfor de har valgt netop det, og sende billeder samt beskrivelser til os på mail inden for to uger efter besøget. Som det er nævnt havde vi oprindeligt en forhåbning om, at nå at have to uafhængige observations- og interviewdage med familierne, og planen var herigennem at fotoetnografien skulle indgå som en del af andet interview (Halkier, 2003; Kvale & Brinkmann, 2015).

Vi har dog udvalgt denne metode, da vi som nævnt undersøger fænomener, der for familierne kan fremstå som "selvfølgeligheder", og kan optræde som tavs viden, de normalt ikke vil udtrykke explicit (Warren, 2002). Denne metode kan være med til at belyse følelsesmæssige og æstetiske aspekter af familiernes forhold til mad og selvforsyning, og giver os hermed mulighed for at opnå; "(...) a more 'sensually complete' methodology..." (Warren, 2002; 224).

“Pastaret med karry og basilikum – og naturligvis muslinger direkte fra Fjordhaven.” (A & B, foto.)

3.4. DATABEHANDLING

Foruden billederne, vi har modtaget fra familierne, er alt indsamlet data, inklusiv feltnoter, blevet transskriberet og kodet gennem det kvalitative databehandlingsprogram Nvivo 11.0 Mac-version (Binderkrantz & Andersen, 2011). Nvivo's mange funktioner er fundet velegnede til at organisere vores empiriske data, og giver mulighed for at give enkelte ord, såvel som udtalelser eller hele afsnit flere kodninger, for herefter at kunne sammenholde dem. Nvivo har endvidere givet mulighed for, at vi har kunne gå tilbage og rette i vores kodninger, og har muliggjort at udlede sammenhænge på tværs af data og kodninger (Ibid.). Ulempen ved brug af Nvivo som til kodningsprocessen, har været den manglende mulighed for, at sammensætte kodninger fra to forskellige computere, og deraf nødvendigheden for at kode på udelukkende en computer (Ibid.)

Kilde: eget arbejde i Nvivo

Transskriberingen er desuden udført ud fra en transskriberingsguide, hvor vi har valgt ikke at medtage direkte udenomssnak, men til gengæld har medtaget pauser, betoning, følelsesudbrud m.m. for at gengive det talte så virkelighedsnært som muligt på skrift (Kvale & Brinkmann, 2015). Den transskriberede empiri er herefter, i overensstemmelse med en datastyret grounded approach, blevet nærlæst både hver for sig og siden i fællesskab, for derefter at lave en åben førstekodning (Wadel, 1991). Derefter er empirien senere blevet samlet i overkodninger. Kodningsprocessen sker for at kunne omsætte informanternes førsteordensbegreber til teoretiske andenordensbegreber, og er hermed et udtryk for en subjektiv proces (Guvå & Hylander, 2003;41). Nedenunder ses en oversigt over vores overkodninger, som er et udtryk for de overordnede kategorier der er skabt, på baggrund af vores interviews og observationsnoter.

▶ ● Fjordhaverne	5	163
▶ ● Hvem er de(informanterne)	5	104
▶ ● Mad	5	238
▶ ● Natur	5	155
▶ ● Økonomi	5	124

Kilde: eget arbejde i Nvivo

3.5. DATAANALYSESTRATEGI

Som nævnt tager dette projekt udgangspunkt i den teorigenerende forskningsstrategi grounded theory, som er prægende for alle aspekter i projektets udformning - fra problemformulering, udvælgelse af empiri og til en teoretisk analyse. Grounded theory omfatter "(...) en teori, der er genereret fra data, som er systematisk indsamlet og analyseret i en forskningsproces" (Boolsen, 2010). Formålet er her, at man som forsker tilgår sin indsamlede data eksplorativt og lader data styre samt generere den teoretiske kontekst, som danner rammen for empirien (Guvå & Hylander, 2003). Her skal det nævnes, at vi i overensstemmelse med grounded approach, ikke undersøger informanterne som enkeltpersoner, men søger en viden om de relationelle processer der udspiller sig i deres forhold til urban selvforsyning (Ibid.).

Udarbejdelsen af vores problemformulering kan ses som et udtryk for en induktiv tilgang, med en eksplorativ undren uden forankring i allerede fastlagte teoretiske perspektiver. Denne åbne og eksplorative tilgang har afspejlet vores analysestrategi, hvor vi efter åben gennemgang af vores kodede empiri, har induceret eksisterende teoretiske perspektiver, men i form af nye relevante sammensætninger. Dette har i praksis betydet, at vi har gennemgået flere faser i analysearbejdet, kategorisering, komparation og konceptualisering har medvirket til nye tematiske mønstre, som har dannet baggrund for en ny teoretisk sammensætning for at kunne besvare netop vores problemstilling (Guvå & Hylander, 2003). Ved en analytisk induktion har vores process fra kodning til analyse indebåret en konstant bevægelse mellem empiri og teori (Boolsen, 2010; Guvå & Hylander, 2003; Olsen & Pedersen, 2003) Vi har derfor tilladt informanterne at fortælle deres historie, som samles til tre teoretiske rammer i vores analyseafsnit; Madglæde og selvforsyning, fællesskab og samvær samt tid og hverdagsliv.

3.6. VALIDITET OG RELIABILITET

Begrebet validitet refererer til gyldighed, og er essentielt at diskutere i projektets metodiske overvejelser, da det henviser til sikkerheden af det målte (Jacobsen et al. 2012). Ordet reliabilitet

betyder pålidelighed, og kan eksempelvis opnås ved at udføre en tydelig og afdækkende begrebsafklaring i sin anvendelse af teoretiske begreber (Ibid.). Endnu engang henvisende til vores "grounded approach", er dette søgt at blive efterlevet i dette projekt. Validiteten kan overordnet opdeles og anskues internt og eksternt, hvoraf den interne validitet henviser til undersøgelsens gyldighed i forhold til den gruppe eller det felt der undersøges, og den eksterne validitet refererer til, hvor generaliserbar undersøgelsen er, i henhold til tilsvarende populationer (Ibid.; Kvale & Brinkmann, 2015). Den eksterne validitet kan siges at være lav, da vi i undersøgelsen kun inddrager fem informantfamilier, og det dermed vil være vanskeligt at kunne generalisere på udfaldet af dette datasæt. Jævnfør vores afsæt i et antropologisk feltarbejde har undersøgelsen dog ikke haft generaliseringer til formål (Jacobsen et al. 2012; Wadel, 1991). Vores åbne hermeneutisk-fænomenologiske tilgang, samt anvendelse af grounded theory, kan dog siges at hæve vores interne validitet markant, i og med det er vores data, frem for eksisterende hypoteser eller forforståelser, der har været styrende for hele projektets udfald (Guvå & Hylander, 2003). Herudover har vi valgt at anvende tre forskellige metodologier i dataindsamlingen, for at; (...) *producere viden om fænomenets forskellige dimensioner eller fortolkninger.*" (Halkier, 2003;18). Samspillet mellem de forskellige forskningsmetoder har bidraget til at højne undersøgelsens validitet, da det giver en mere dybdegående og udtømmende forståelse af informanternes forhold til dyrkning i Fjordhaverne (Dahler-Larsen, 2008).

Vi har gennem hele projektet - hvilket ses i det overordnede formål med dette afsnit - bestræbt os på at udvise autencitet og metodologisk transparens omkring udarbejdelsen af denne undersøgelsen, hvilket samlet set også har til formål at højne undersøgelsens validitet (Kristiansen, 2010)

4. ANALYSE

Det følgende afsnit vil indeholde en analyse udledt af vores indsamlede empiri, som sammenholder relevante teoretiske begreber med de aspekter, som kan siges at være væsentlige i informanternes engagement i selvforsyning. Dette gøres for at kunne analysere på, hvad der udfordrer familierne i deres engagement heri. Analysen er opbygget efter datastyrede kategorier, som beskriver familiernes forhold til og udfordringer ved henholdsvis mad og selvforsyning, fællesskab og samvær og sidst tid og hverdagsliv.

4.1. MADGLÆDE OG SELVFORSYNING

4.1.1. MAD

"Det giver ekstra glæde. Og sådan, føler sig privilegeret over selv at kunne gå ud bare i haven og så 'ta-da salat' (griner). Ja, det synes jeg er fedt." (Rikke & Torben, interview; 15). Det fremstår tydeligt, at vores informantfamilier oplever en passion og glæde omkring deres mad, som i endnu højere grad kommer til udtryk, når maden er noget, de har dyrket eller på anden måde forsynet selv (Silla & Birgitte, interview et al.). Denne udprægede glæde, som hjemmedyrket mad giver, ses både i de maritime råvarerne, familierne har dyrket i Fjordhaverne, i råvarerne fra egen have og i råvarer, de selv har samlet eller fanget i naturen (Ibid.). Glæden ved råvarerne, de selv har dyrket, udtales af informanterne som noget, der er lækkert og eksklusivt; *"Og så fordi det er muslinger og østers og tang og sådan noget. Det er, ikke eksklusive fødevarer, men det er.. det er ikke bare kartofler vel."* (Rikke & Torben, interview; 6). Dette stemmer overens med Miljø- og Fødevareministeriets årlige undersøgelse af madkulturelle udviklinger i Danmark, som peger på, at en følelsesmæssig forbindelse til råvarer og mad ikke primært stammer fra kvaliteten, men fra oplevelsen af råvaren; *"(...) nærhed til den, der dyrker og sælger råvarerne, eller det at vide at råvarerne er fra egen have, eller fra et sted der ligger lige i nærheden af, hvor man bor"* (Madindeks, 2016; 9). Ved at anvende begrebet *affordance*, som blandt andet Phil Mcnaghten og John Urry brugte i deres undersøgelse af kulturelle forståelser af naturen, kan familiernes dyrkning af råvarer beskrives som en mulighed for at opnå *affordances* til madglæde, og en følelse omkring eksklusiv mad (Macnaghten & Urry, 2000; S & B, interview et al.). Begrebet *affordance* afdækker omgivende miljøer og fænomeners muliggørelse af bestemte følelser; *"(...) deriving from how people are kinaesthetically active within their world."* (Ibid.;169). Hermed muliggør aktiviteten omkring at samle eller dyrke maden selv endvidere *affordances* til omsorg for familien og er noget, familierne udtrykker en vigtighed af (Silla & Birgitte, interview et al.). Den kropslige aktivitet som dyrkningen omfatter, er ofte noget som hele familien er samlet omkring, og afspejler sig i sidste ende i madglæden og nærheden til den mad, der sættes på spisebordet (Spinney, 2006; Silla & Birgitte interview et al.). I

overensstemmelse herfor, beskæftiger den britiske sociolog og kulturgeograf Justin Spinney sig med mobilitet, og beskriver i hans undersøgelse af cykelrytters læring og erfaring, at kinæstesi er konstituerende og forudsættende herfor (Spinney, 2006). *“Det er det der trækker i os normalt. Det er.. ja altså alternativet det er skov, men helt klart, helt klart aktiviteter på vand.”* (Rikke & Torben, interview; 17). Betydningen af og glæden ved den selvforsynede mad, ses på samme måde, men dog i lidt mindre grad, hvis familierne spiser mad de ikke selv har dyrket eller samlet, men selv har tilberedt fra bunden frem for at spise færdigretter (S & B, interview et al.). Hermed understreges også vigtigheden af den kropslige aktivitet i familiernes forhold til mad, da det at investere tid i at lave mad fra bunden, ligeledes muliggør affordances til større madglæde, eksklusivitet og omsorg for familien (S & B, interview et al.; Spinney, 2006). *“Vi kan jo rigtig godt lide at lave mad. Og det bruger vi også meget lang tid på, og laver ja, stort set alting selv ikke.”* (Ann & Brian, interview; 2).

Det fremstår dog, at familierne ofte udfordres i at anlægge det forhold til deres mad og selvforsyning, som giver dem den nærhed og madglæde de værdsætter. *“(...) vi skulle lave sådan et planlægningsmøde med nogle venner her i søndags, hvor normalvis så ville vi jo selvfølgelig have lavet mad, men vi var ikke rigtig hjemme og vi havde ikke kunne nå at handle og sådan noget. Og så blev vi enige om bare at få noget take away så var vi faktisk derovre og købte en ordentlig røvfuld burritos.”* (Ann & Brian, interview; 11-12). Oftest er det tiden, der spænder ben, hvilket vil blive uddybet senere i analysen. Det opleves dog også, hvordan familierne udfordres af det eksisterende fødevarer-system, som kan siges at besværliggøre det, at spise naturligt og lokalt (Fuglsang & Stamer, 2015). *“Øh, vi har nemlig en dag om ugen, hvor vi spiller badminton Torben og jeg (...) Så ... børnene de kravler i ribber og sådan noget. Og der får de mad. Og der har vi bare fundet ud af, at, at de der FÆRDIGFRIKADELLER, så, der er færdigfrikadeller (...) Så der er sådan nogle få ting, som kommer ind over...”* (Rikke & Torben, interview, 14). Dette stemmer overens med Miljø- og Fødevarerministeriets undersøgelse af danskerne madkulturelle adfærd, der viser at en stigende grad alle aftensmåltider, tilberedt i private hjem, indeholder en eller anden form for conveniencevare (Stamer et al. 2016). Undersøgelsen klassificerer herigennem conveniencevarer efter forskellige kategorier, hvor eksempelvis frosne grøntsager betegnes som “nemme convenienceprodukter” og komplet færdiglavede retter betegnes som “færdiglavede convenienceprodukter” (Ibid.). En øget tilslutning til at inkorporere flere af disse madvarer i måltiderne kan både repræsentere ændringer på arbejdsmarkedet, vores levevilkår, det lokale såvel som globale marked, samt nye familieformer (Holm & Kristensen, 2012; Fuglsang & Stamer, 2015). *“Vi efterspørger ny mad, fordi det findes, fordi det smager godt, fordi det er hurtigt at tilberede, fordi vi har råd, og fordi vi synes, at det er autentisk, spændende, anderledes eller ligefrem eksotisk”* (Jensen, 2012;153). Vi lever en anden livsstil end vi gjorde for bare 50 år siden, hvilket også har påvirket vores måde at spise på. *“I takt med at vi spiser*

flere måltider uden for hjemmet, bliver det stadig tydeligere, at mad og måltidsområdet er et komplekst felt at manøvrere i. Det kræver dygtige hænder, men også analytisk indsigt..." (Mielby, 2015;12). Familierne udtaler også, hvordan deres prioritering i forhold til mad, ændres i overensstemmelse med deres livsstil. Her ses det eksempelvis, at de nedprioriterer madglæden og nærheden ved den kvalitetsmad, de muligvis selv har dyrket, men til gengæld kan opleve en "tidsbefriende madglæde" gennem conveniencevarer (Rikke & Torben, interview; A & M, interview). Efterspørgsel på conveniencevarer og andre let tilgængelige og hurtige kilder til mad, kan netop beskrives som en afspejling af det, den tyske sociolog Hartmut Rosa omtaler som et accelerationssamfund. Det kan dog samtidig også ses som et udtryk for det industrialiseret fødevarer-system, som skaber distancering og fremmedgørelse over for den mad, som vi indtager (Rosa, 2014; Hale et al. 2011). Tidligere omtalte undersøgelse af Hale et al. beskriver denne fremmedgørelse i forholdet mellem fødevarer-systemer og sundhed, ved følgende; *"Food is our most basic need and most fundamental connection with our environment and yet modern conveniences and an industrialized food system have created a culture of cheap food while alienating people from the landscapes that sustain them* (Hale et al. 2011; 1853). Paradoksalt skaber familiernes konsumering af conveniencevarer en tvetydig, da de til dels tager afstand fra convenienceproduktionen og indholdet i varerne, men samtidig afspejler disse deres egne hverdagsrytmer. Dog skal det nævnes, at vi her oplever en markant forskel fra børnefamilierne til pensionisterne, som ikke på samme måde er underlagt tidspres i deres hverdag - og dermed ikke har samme behov for eller lyst til at overgå til conveniencevarer.

Familiernes madglæde er derfor udtrykt ved oplevelsen omkring mad, som forekommer, når der er lagt tid og energi i, samt at maden indeholder råvarer, som de helst har dyrket eller forsynet selv. Samtidig medvirker det eksisterende fødevarer-system samt hverdagslivets prioriteringer, en madglæde ved conveniencevarer, som på den ene side matcher børnefamiliernes livsstil, men som på den anden side er madvarer, som de tager afstand fra. Endvidere skal det nævnes, at de pensionerede familiers hverdagslivs vilkår og heraf prioriteringer omkring mad, fremstår som forskellig fra børnefamiliernes.

4.1.2. NATUR

Familiernes madglæde ved naturlige råvarer de selv har dyrket og tilberedt fra bunden, kan også siges at afspejle deres glæde for naturen. *"Der var i hvert fald stadig koldt. Og vi lavede bål. Jamen altså, jeg ved ikke, om han [red. sønnen Sebastian] husker det nu. Men der var i hvert fald et stykke tid efter. Jamen, vi så en ræv, vi lavede bål, han gik rundt med en lommelygte og.. Jamen, det var jo helt vildt fedt. (...) Og da vi vågner næste morgen. Og vi får ligesom kigget ud. Og han bare ligger og pakket ind i den her sovepose ikke også og kigger ud på skovbunde og træer ikke også"* (Andreas &

Maria, interview; 15). Familierne udtrykker alle denne glæde for naturen, som bliver brugt som et rum for samvær og hygge. Væren i naturen kan hermed siges at muliggøre affordances til kvalitetstid for familien; *“Vi vil meget gerne ud i naturen (...) Vi nyder det, sådan at være afsted hele flokken. Det er rigtig dejlig når man kan lave noget i sin familie. Det er vi nu egentlig også gode til. Vi er så også sådan nogle der sommetider tager ud i skoven og laver bål og laver pizza ude i en skov og så videre. Alle tre knejter, svigerdatter og det hele!”* (Arne & Bente, interview; 4; Macnaghten & Urry, 2000). Samtidig er det også centralt, at informanternes oplevelser i naturen især er knyttet til en kropslighed. At dyrke sine egne muslinger i et dyrkningsfællesskab som Fjordhaverne, samle sine egne ramsløg i naturen til hjemmelavet pesto, eller at dyrke radiser ude i haven er et udtryk for, hvordan medlemmerne forbindes til naturen i form af deres kropslige aktivitet (Ann & Brian, interview; Spinney, 2006). Der omtales blandt andet, hvordan det er givende at kunne mærke sin krop ved at dyrke nede i Fjordhaverne og at være fysisk aktive ude i naturen; *“(…) jeg kan RIGTIG godt lide at stå og gå rundt og arbejde dernede og komme hjem og være sådan helt, have buldrende fingre og være træt og have røde kinder, det.. det er bare lækkert.”* (Rikke & Torben, interview; 5-6). Denne kropslige erfaring og følelse kan understøttes af Justin Spinneys studie, som viser at det naturrum, man befinder sig i, erfares kinæstetisk gennem sanser og rytmer; *“Such practices point to the very personal and embodied nature of the whole experience”* (Spinney, 2006). I forlængelse af den kinæstetiske oplevelse er familiernes forhold til naturen netop udtrykt ved de aktiviteter, de foretager sig heri. Aktiviteten omkring selvforsyning er her væsentlig, da dette flere gange er det primære mål for at tage ud i naturen; *“Men det der med og bare gå en tur. Det gør vi ikke, men jeg gider godt gå ud i skoven for at finde en kantarel eller gå ned og hente brombær hernede (...) det er nok der vi sådan er nemmest at drive ud i naturen (haha)”* (Ann & Brian, interview; 16). Desuden udtrykker familierne også, hvordan de er glade for at dyrke sport i naturen eller hvordan naturen anvendes som legeplads for børnene (Arne & Bente, interview; Rikke & Torben, feltnoter). Denne tilgang til naturen kan beskrives ud fra Gary Alan Fines studie af svampeplukkere, som belyser forskellige ideologiske tilgange til naturen. Informanternes humanistiske tilgang udtrykkes ved, at naturen primært anvendes for deres fornøjelse og udbytte (Fine, 1997). Denne humanistiske ideologi kommer også til udtryk ved, at de ressourcer som naturen tilbyder anses som et fælles gode: *“Man kan faktisk også selv gå ud og samle lidt op ude i naturen (...) Vi laver også marmelade selv og det er jo ingredienser, som praktisk er gratis (...) Og der er rigtig mange, der ikke overvejer, vi har jo alle de her muligheder, som bare ligger der... Tilgængeligt for alle.”* (Rikke & Torben, interview; 16). Hannah et al.; 1996). I overensstemmelse med Fine's kategoriseringer, anlægger familierne også til dels protektionistiske og organiske tilgange til naturen, som vil uddybes senere i analysen.

På trods af, at naturen både fungerer som rum til afkobling, dyrkning og forsyning af råvarer samt en legeplads for børn og voksne, så betyder familiernes valg og prioriteringer, at de ikke har tiden til at komme så meget i naturen, som de ønsker; *“Jeg tror vores lyst til det [red. at dyrke i Fjordhaverne] er noget større end det engagement, der egentlig måske bliver lagt i det. Men det er så også bare fordi, at vi har bare ikke tiden til det. Fordi vi er aktive med rigtig mange andre ting”* (Andreas & Maria, interview; 16). Hermed udfordres familierne, og igen særligt børnefamilierne, først og fremmest i deres generelle mangel på tid grundet deres arbejds- og fritidsmæssige prioriteringer, hvorigennem informantfamilierne også udfordres i, at naturens cyklus og hermed betingelser, er modstridende til de betingelser, de skal tage hensyn til i eksempelvis arbejdslivet (Rosa, 2014; Brymer & Gray, 2010). Denne naturlige cyklus er der kun én af vores informanter der omtaler, som hun netop nævner i kraft af hendes uddannelse som marinebiolog, og påpeger interessant nok det problematiske i, at de fleste medlemmer i Fjordhaverne har svært ved at inkorporere denne tidsrytme; *“Og fordi jeg er biolog øh.. (...) Så har jeg også indbygget i mig, at jamen der er noget, der er feltsæson. Og hvis det går galt i den første feltsæson, jamen så tager det altså et år ekstra. Det er ikke som i mange andre erhverv. Så bliver man kun en måned forsinket, man BLIVER et år forsinket”* (Rikke & Torben, interview; 4). Samlet set fremgår det tydeligt, at naturen har en vigtig betydning for familierne, og at det, at dyrkningen af maritime råvarer er en naturaktivitet, har været medvirkende til, at familierne har valgt at engagere sig i dyrkningsfællesskabet. Interessant nok ses der dog igen en tvetydighed indlejret i, at engagementet i naturen som giver dem glæde, også udfordres af naturens betingelser.

4.1.3. SUNDHED & BÆREDYGTIGHED

“Og så spise sådan en halv time efter de er hevet op af vandet ikke, næsten ikk også. Ann: (...) sådan en slags mad kontra et eller andet man køber som er halvvejs lavet og alt muligt. Altså her der er du, det er jo 100% bæredygtigt og økologisk og det ene og det andet altså. Der er ingen fare for at få et eller andet mærkeligt. Aase: du får ingen e-numre. Ann: nej nej. Det kan du være helt 100% sikker på ikk, og du er sikker på det 100% frisk og det ikke har været, ja, mishandlet på nogen måde i processen ikke.” (Ann & Brian, interview; 4). Det fremgår tydeligt, hvordan alle vores informantfamilier på hver sin måde, udtrykker vigtigheden af, at der indgår både sundhed og bæredygtighed i den mad, de spiser. Her ses det, at den mad de selv har dyrket, som eksempelvis muslingerne fra Fjordhaverne, anerkendes af familierne som særlig god, sund og bæredygtig mad (Silla & Birgitte, interview et al.). Hvilken mad de enkelte familier betegner som sunde og bæredygtige varierer, og hvor det for nogle generelt handler om at spise økologisk, handler det for andre om, at spise bestemte fødevarergrupper, såsom at spise overvejende grønt. Fælles for alle informanter er dog, at den mad, de selv har dyrket, samlet eller fanget, betragtes som særlig sund og miljømæssig korrekt (Silla & Birgitte, interview et al.). Heraf kan det siges, at den selvforsynede mad muliggør affordances til både sundhed og bæredygtighed, og er ligeledes et udtryk for egenomsorg og omsorg overfor familien

(Ibid.; MacNaghten & Urry, 2000). Dette stemmer overens med Lotte Holm og Søren Tange Kristensens undersøgelse af menneskers mad og måltider, der belyser at; *“Talen om at lave mad “fra bunden” og bruge almindelige, simple ingredienser tematiserede, at når det drejer sig om mad, anses det, som er grundlæggende og simpelt, for bedre, end det, som er komplekst og forarbejdet”* (Holm, 2012;307). Fælles for familierne ses også, at den hjemmedyrkede mad, er en måde at skabe overskuelighed og gennemsigtighed i forhold til sundhed; *“Man har kontrol over, hvad det er man spiser. Altså. Og jeg ved godt det er ikke meget i forhold til det helt store billede, men det er trods alt en del af det. Fordi du omgiver dig af alt muligt, hele tiden. Altså. Alt, der er alt muligt kemisk som rammer dig på alle mulige andre punkter, men der er trods alt nogle ting som du kan have lidt kontrol over.”* (Ann & Brian, interview;13).

“Jeg syntes det er lidt tankevækkende at den danske nationalspise er Stegt Flæsk med Persille Sova og faktisk er det kun persillen der rigtig egner sig til havedyrkning” (Arne & Bente, fotoetnografi)

Et behov for kontrol over egen sundhed i mad, kan ses som et produkt af et moderne fødevarer system præget af kapitalistiske tendenser omkring, at prioritere effektivitet frem for sundhed (Hale et al., 2011). Behovet for kontrol kan også ses som et udtryk for forøget risici forbundet med madvarer i dag; *“Industrialiseringen havde løsrevet fødevarerproduktionen fra dens naturafhængighed, men havde erstattet den af en teknologiafhængighed med egne karakteristiske risici - risici, som samfundet selv var kilde til.”* (Mielby;162). Netop disse risici er fænomener, den tyske sociolog Ulrich Beck har beskæftiget med i sit værk *Risikosamfundet*. Her belyser han, at

senmoderniteten er præget af stadige flere risici, som et af moderniseringens biprodukter; *"(...) hvis overflod det gælder om at forhindre"* (Beck, 1997; 37). Senmodernitetens risici skaber et uigennemskueligt samfund, hvor det sjældent er muligt at erfare sig den viden, som kræves for at kunne gennemskue konsekvenserne af ens valg; *"Det, der nedbryder sundheden eller ødelægger naturen, er det sjældent muligt at se eller på anden måde at erfare direkte"* (Beck, 1997; 37). På trods af, at familierne ønsker at undgå de risici, som den moderne fødevarerindustri medvirker, udtaler alle informanter også, hvordan de ikke altid formår at efterleve dette, i deres forhold til mad. Dette ses oftest, når de udfordres grundet prioriteringen af tid i deres hverdagsliv, og derfor vælger at ty til convenience-mad; *"(...) når du er træt og det er du som regel, når du kommer hjem fra arbejde. Øhm.. Altså så skal det jo også gå lidt stærkt for Sebastian også ikke, så hedder det sofa for Andreas og så går jeg i køkkenet og smækker et eller andet sammen. Eller henter en pizza. Eller også får vi et eller andet andet nemt"* (Andreas & Maria, interview; 6).

Ønsket om at kunne gennemskue og være medbestemmende omkring, hvad familierne indtager gennem deres mad, udtrykkes gennemgående også som en følelse af *forpligtelse* over for egen sundhed: *"Hvor man jo egentlig burde tænke noget mere over, hvad er det egentlig, jeg putter i min krop"* (Andreas & Maria, interview; 27). Den samme forpligtelsesfølelse udtrykkes endvidere omkring at passe på vores omgivende miljø; *"(...) men på et tidspunkt, der snakkede vi meget om CO2 afgivet af at dyrke kreaturer." (...) "Og hvis øh, hvis verden skal kunne hænge sammen, så bliver vi jo også nødt til at tænke på vores madvaner. Og i øvrigt prøve at gøre en indsats."* (Rikke & Torben, interview; 10). Denne tilgang til sundhed og bæredygtighed er relevant at belyse på baggrund af en foucaultiansk anskuelse af diskursbegrebet. Den franske filosof og idehistoriker Michel Foucaults beskriver diskursbegrebet som; *"en helhed af ytringer, for så vidt som de tilhører den samme diskursive formation"* (Thornye, 2009;53). I det, at familiernes tilgang til mad også ses som præget af samvittighed og udtalelser om hvad man *"bør gøre"* eller hvad der er *"det rigtige"*, kan dette understøttes i diskursbegrebet omkring, at individer selvvalgt regulerer sin adfærd i overensstemmelse med eksisterende sundheds- eller bæredygtighedsdiskurser (Thornye, 2009; Fuglsang & Stamer, 2012).

Endnu engang opleves det, hvordan familierne udfordres i at anlægge det forhold til mad de ønsker eller føler er *"det rigtige"*. De udfordres af en besværliggjort overskuelighed og adgang til *"rigtig"* mad, der er sund og bæredygtigt produceret. Endnu en gang tydeliggøres et moderne industrielt fødevarer-system, som skygger for familiernes ønsker om at dyrke, købe og spise sundt og bæredygtigt (Holm & Kristensen, 2012; Beck, 1997; Hale et al., 2011). Samtidig skal det nævnes, at eksisterende

diskurser om 'sundheds- og miljørigtig' mad, er med til at fremme holdninger, viden og adfærd omkring den mad, familierne vælger. På trods af disse diskurser udfordres familierne dog stadig i utilstrækkelig tid i hverdagslivet, til at spise sundt og bæredygtigt.

4.2. FÆLLESSKAB OG SAMVÆR

"Vi nyder det også nede i Fjordhaverne. Vi nyder fællesskabet, og sådan at være afsted hele flokken. Det er også rigtig dejlig når man kan lave noget i sin familie" (Arne og Bente, interview; **sidetal**). Det fremstår centralt i informanternes udtalelser, at udover muligheden for at dyrke og få et udbytte af det maritime arbejde i Fjordhaverne, har det sociale fællesskab en stor værdi for deres medlemskab i dyrkningsfællesskabet. Familierne udtaler endvidere, at det at være at sammen som familie omkring at dyrke råvarer selv har en stor betydning, og fremstår som vigtige og gode værdier at videregive til deres børn; *"Men det er også igen det her med at lære børnene jamen hvor kommer maden fra (...) Men mere det der med, hvor kommer gulerødderne fra. Jamen, det vokser i jorden altså og de kan selv gå ud og tage"* (Andreas & Maria, interview; 27). Hermed har både familiens indbyrdes samvær omkring dyrkningen betydning, på samme måde som samværet og fællesskabet med de andre medlemmer (Arne & Bente, interview; Ann & Brian, interview). *"(...) jeg synes jo det er utroligt hyggeligt at stå dernede nogle stykker og stå og sortere, ja strømper om og gør ved"* (Ann & Brian, interview; 18). Måden hvorpå der gennem dyrkningen af muslinger, østers og tang skabes en platform for fællesskab og samvær, kan understøttes af Simmels teoretiske perspektiver omkring måltid og fællesskab (Simmel, 1998). Ifølge Simmel kan maden betragtes som et fællesmenneskeligt behov; *"Men eftersom dette primitivt fysiologiske element er noget absolut almenmenneskeligt, bliver det indhold i fælles handlinger ..."* (Simmel, 1998; 136). Der kan her overføres flere ligheder fra Simmels anskuelse af måltidet i hans værk *Måltidets Sociologi* til medlemmernes dyrkning i Fjordhaverne. Disse ses eksempelvis ved, at et socialt samlingspunkt i Fjordhaverne bliver interessen for madglæde, på trods af medlemmernes forskellighed; *"(...) Vi har en fælles interesse i mad og jeg tror måske også, at vi har en fælles interesse i god mad"* (Rikke & Torben, interview; 6). I overensstemmelse hermed tager *Måltidets Sociologi* udgangspunkt i det faktum, at alle mennesker uanset interesser, nationalitet og social baggrund, har samme fysiologiske behov for at spise, som heraf bliver udtryk for noget meningsfuldt og civiliseret (Simmel, 1998). Netop forskelligheden i dyrkningsfællesskabet er noget familierne oplever, som medvirkende til at skabe nye relationer på tværs af samfundslag; *"At det er enormt classeskelsnedbrydende, øh.. de her dage, der er. For der er, hvad kan man sige, fra alle samfundslag til stede og de er der bare helt på det jævne, så nogle af de mennesker, som måske kan, hvad hedder det.. øh.. føre sig frem på et intellektuelt plan eller på et kapitalistisk plan eller sådan noget ikke. De kommer med en ydmyghed ind i det. Sådan, sådan ser jeg det virkelig, Hvor der så er nogle andre, der kan promovere sig selv på noget håndværksmæssigt eller*

på noget 'nå, det regner, skideværre med det'. Og det, og det kalder bare, det kalder bare folk sammen i nogle helt andre strukturer end, end jeg sådan typisk synes at kan se.” (Rikke og Torben, interview; 7). Relationsdannelsen kan blandt andet ses som produkt af, at alle medlemmer i det maritime dyrkningsarbejde er underlagt samme forudsætninger og krav om at følge samme naturgivne rytme, hvilket vil blive uddybet senere i analysen (Simmel, 1998; LeFebvre, 2004).

“Den allerførste sortering af muslinger med ungerne og resten af Fjordhavefolkene. Det var bare vildt hyggeligt!” (Ann & Brian, fotoetnografi).

Familierne udtrykker desuden også, hvordan fællesskabet i sig selv har muliggjort dyrkningen i Fjordhaverne, og at de ikke ville have dyrket muslinger, tang eller østers på egen hånd uden for fællesskabet; *“Det gør jo at når man ikke selv altid lige har tid, så er det jo rart at der er nogle, altså at man så ligesom kan, altså. Det store hele, at man hjælper hinanden ikke?”* (Ann & Brian, interview; 6). Herudover udtales det, at de indbyrdes kompetencer blandt medlemmerne, har stor værdi for dyrkningen i Fjordhaverne: *“Så det er jo det gode ved at have et eller andet fællesskab hvor der er mange mennesker med i, at man alle sammen eller mange kan byde ind med nogle kompetencer”* (Ann & Brian, interview; 6). Samarbejdets nødvendighed i Fjordhaverne kan siges at være et udtryk for, hvordan familierne oplever, at tiden spænder ben for den glæde som dyrkningen, fællesskabet og samværet giver dem; *“Jeg tror vores lyst til det er noget større end det engagement, der egentlig*

måske bliver lagt i det. Men det er så også bare fordi, at vi har bare ikke tiden til det" (Andreas & Maria, interview; 16). På trods af en lyst til, og en glæde ved, at engagere sig i dyrkningsfællesskabet, er familierne og ikke mindst deres børn, udfordret af deres mange andre prioriteringer og deraf tidspress (Rikke & Torben, interview; Ann & Brian, feltnoter). Sammenholdt med den amerikanske sociolog Richard Sennetts perspektiv, kan medlemmers tilknytning til dyrkningsfællesskabet endvidere betragtes som et eksempel på generelle fællesskabsorganiseringer i senmoderniteten, der overvejende er karakteriseret ved flygtighed (Sennett, 1996; Sennett, 1999). Sennett beskriver netop, hvordan udviklingstendenser i senmoderniteten medfører sociale relationer, som afgår fra at være langvarige og dybdegående, og uden en traditionsbunden rytme (Ibid.). *"Man kan godt bidrage til noget uden at lægge så meget i det. Det er måske nok sådan, at det er mest nu. Og så kan det godt være, at engagementet det stiger hvis vi så en dag får tiden til det altså"* (Andreas & Maria, interview; 32). Dette stemmer overens med, at Sennett skriver, at der i flygtige moderne fællesskaber; *"(...) skabes forestillinger om en fællesskabsbaseret solidaritet, for at mennesker kan slippe for at have noget med hinanden at gøre..."* (Sennett, 1996;34). Som nævnt anskuer familierne det som værdifuldt at dyrke råvarer i fællesskab, og her igennem videregive "gode" værdier omkring mad og samvær til deres børn. Der kan dog stilles spørgsmålstegn ved, hvilke værdier der i virkeligheden videregives, da familierne og deres "senmoderne prioriteringer" udfordres i at indgå i den type fællesskab og heraf det samvær, som de egentlig værdsætter.

4.3. TID OG HVERDAGSLIV

4.3.1. EN UDFORDRENDE HVERDAG

"Og igen tid, tid, tid og tid." (Andreas & Maria, interview; 27). Som nævnt udfordres familierne i at opnå det forhold til mad og selvforsyning samt til fællesskab og samvær, som de gerne vil - hvilket overvejende ses grundet deres tidsprioritering i hverdagslivet. Spørgsmålet er, hvorfor tiden spænder ben for dem, når alle informanter kan anskues som frie individer, der selv har taget valg om, hvordan de vil bruge deres tid (Sennett, 1999; Mik-Meyer & Villadsen, 2007). At ville nå mere på mindre tid, er en gennemgående tendens i det senmoderne samfund, hvilket er en problematik som er belyst og omdiskuteret af mange samfundstænkere (Ibid.; Rosa, 2014; Gleick, 2001). Den tyske sociolog Hartmut Rosa beskriver om acceleration af livstempoet, at: *"I moderniteten føler de sociale aktører i stigende grad, at de er i tidsnød, at tiden er knap. Det er, som om tiden bliver opfattet som et råmateriale, der kan opbruges ligesom olie og derfor bliver en stadig dyrere knaphedsressource"* (Rosa, 2014; 26). Disse tendenser fremgår tydeligt i familiernes refleksioner omkring tid; *"Så der, der er ikke meget tid i overskud"* (Rikke & Torben, interview; 1). At familierne oplever tiden som knap, er noget, der særligt forbindes med hverdagen; *"Det er jo sådan, altså i det daglige der går det hurtigt, der skal det være effektivt"* (Ann & Brian, interview; 7). Her ses det, hvordan særligt børnefamiliernes

forhold til mad gennem enten selvforsyning eller det at tage sig tid til at lave god mad fra bunden, må nedprioriteres i hverdagen, selvom det giver familierne glæde og en følelse af samvær (Rikke & Torben, interview; Ann & Brian, feltnoter). Denne tendens kan siges at afspejle en generel udvikling mod, at det travle familieliv ændrer måltidets karakter (Holm & Sørensen, 2012). Som det også tidligere er nævnt, sker der en nedprioritering af "det gode, hyggelige, hjemmelavede måltid", blandt andet på baggrund af, at familierne vælger at involvere så mange interesser og aktiviteter i deres hverdag (Ann & Brian, interview; Andreas & Maria, interview).

"Det handler bare om, altså TID og det at ha' have, det er ikke en løsning der fungerer herhjemme. Og at rykke ud på landet, så, så har vi i hvert fald bare for mange ting der skal vælges fra, fordi. Vi har sejlbåd, så alternativet det var jo at vælge den fra. Vælge nogle sportsgrene fra. Vælge Fjordhaverne fra. Så kunne man måske begynde at bruge sin tid på et nedlagt landbrug. Men hvor vi så, det andet er måske mere værdifuldt, hvor vi har flere forskellige ting. Så.. Det er sådan en prioritering, men grundlæggende har vi den der interesse for, at man selv kunne dyrke noget.. Lidt bonderøv." (Rikke & Torben, interview; 5).

Det fremgår endvidere hvordan forældrene føler en forpligtelse til at støtte op omkring børnenes mange fritidsaktiviteter; en forpligtelse pensionistfamilierne af naturlige årsager ikke oplever i samme grad (Ann & Brian, interview; Silla & Birgitte, interview).

"Og mandag det er så en dag hvor Mathilde hun skal til svømning. Så der skal hun køres frem og tilbage. Og hvad så. Jamen så er det jo bare med at få lavet noget mad og få hende kørt af sted og få hentet igen. Ja. Og tirsdag hvad laver vi der, det er sådan en dag som idag, hvor at Mille hun skal til svømning og Mathias skal til spejder og han klarer sig selv så det er sådan set nemt nok. Nogle gange så spiser vi sådan lidt i etaper ikke, du ved, at når Mathilde hun skal til svømning, det skal hun så også om torsdagen, så skal hun være derude kvart over 5 og hun bliver nødt til at have noget at spise inden ellers så når hun at dø inden hun så er hjemme igen der klokken halv 8 ikke."

Dette stemmer overens med de perspektiver Sennett belyser i hans værk *Det Fleksible Menneske* fra 1999, hvor han påpeger, at grænserne mellem tid og sted i dag opleves som mere flydende, og det arbejdende menneske tvinges til at udvise stadig større fleksibilitet (Sennett, 1999). Sennett diskuterer endvidere, hvordan det er tidsdimensionen i det moderne kapitalistiske samfund, som mest direkte påvirker og har konsekvenser for personligheden og følelseslivet (Ibid.). Han skriver blandt andet om arbejdslivets udviklingstendenser, at; *"Ikke fast ansættelse" er et princip, der undergraver tillid, loyalitet og gensidige forpligtelser.*" (Ibid.;22). Sennetts perspektiver er interessante i henhold til vores empiriske indsamlinger, da vi som nævnt oplever en forskel fra

børnefamilier til pensionister, i deres udtalelser omkring tidspres. De pensionerede informanter som nu er ude af arbejdsmarkedet, beskriver netop et andet og mere positivt betinget forhold til tid i deres hverdag (Sille & Birgitte, interview; Arne & Bente, interview). De pensionerede informanter nævner desuden også, at dette ikke kan sammenlignes med et reelt tidspres, men nærmere en lystbetonet prioriteringssag; *“De omtaler at de godt kan mærke, at de ikke er på arbejdsmarkedet længere, så er de ikke længere så stressede, da de kan planlægge deres tid som de vil og få tid til alle deres projekter.”* (Silla & Birgitte, feltnoter). Samlet set ses der gennemgående tendenser til, at informantfamilierne udfordres i, at kunne prioritere mad og selvforsyning, og fællesskab og samvær, som de ønsker. Disse udfordringer kommer særligt til udtryk i hverdagen, som afspejler tidspres indlejret i både arbejds- og fritidslivets.

“Man tror det er løgn - men der er så meget krudt i kalenderen herhjemme for tiden at der simpelthen ikke er overskud til at huske at tage billeder af madsituationer. Så her er et historisk billede i den kategori vi har absolut flest af - nemlig bålmad/udemad/regnvejrsmad.” (Rikke & Torben, fotoetnografi).

4.3.2. TID I BYEN

Det tidspres, som familierne oplever i hverdagen præget af arbejde og alsidige fritidsaktiviteter, kan argumenteres særligt at være et udtryk for et hverdagsliv i byen (Simmel, 1998). Her skal der både være tid til at børnene skal gå til spejder og svømning og at forældrene, oven i deres fuldtidsarbejde, skal lære fransk og være aktive socialt og i Fjordhaverne. Ifølge Simmel skaber særligt storbyen betingelser for mange indtryk, skiftende stimuli og mangfoldighed, som herved kommer til udtryk i familiernes hverdagsliv (Simmel, 1998; Rikke & Torben, interview). Det viser sig endvidere for alle vores informanter, dog særligt børnefamilierne, at deres tidsskema i hverdagen er stramt og ikke efterlader meget plads til afvigelser (Ann & Brian, interview; Andreas & Maria, interview). Dette tidsskema udtrykker Simmel i værket *Hvordan er samfundet muligt?*, hvor den flygtige og hastige tid især beskrives som karakteristisk for storbyen: *"Hvis alle ure i Berlin pludselig gik forkert i forskellig retning - om blot med en times variation - så ville byens hele økonomiske og øvrige samfærdsel for en lang tid falde fra hinanden. Dertil kommer tilsyneladende yderligere den store afstand, som gør al venten og kommen forgæves til et uacceptabelt tidsspilde. Således er storbylivets teknik overhovedet ikke tænkelig, hvis ikke alle aktiviteter og gensidige relationer blev indordnet i et fast, overindividuet tidsskema."* (Simmel, 1998; 195). Det at familierne indgår i et dyrkningsfællesskab i byen, beskriver de som fremmede for deres naturoplevelser, trods deres urbane omgivelser; *"Men fordi vi bor i byen og fordi det ikke er en mulighed øh og gå ud og samle det selv, så er det en sjov og alternativ måde at være engageret i naturen på"* (Rikke & Torben, interview; 21). Hermed muliggør medlemskabet i Fjordhaverne, at familierne kan dyrke egne råvarer selvom de bor i byen, hvilket de beskriver som værende af stor værdi for dem (Ann & Brian, feltnoter). Størstedelen af familierne har desuden omtalt en overvejelse og lyst omkring at flytte på landet, som en måde at inkorporere mere selvforsyning på. Dog omtaler familierne det som et for stort kompromis, da de udtaler at de ville skulle give afkald på de alsidige, individuelle interesser, som præger deres hverdagslivet (Rikke & Torben, interview; Andreas & Maria, interview; Silla & Birgitte, interview). Familiernes overvejelser om at flytte på landet er overvejende præget af følelsesmæssige vurderinger såsom den lyst, hygge og glæde, som de udtrykker, at selvforsyning giver dem. Denne lyst bliver dog opvejet af 'rationelle' vurderinger af, hvad de ville skulle gå på kompromis i et liv på landet. Ifølge Simmel reagerer man i storbyen med forstand og rationale som modsvar til bylivets flygtighed, hvilket han beskriver som en reducere af; *"(...) kvalitative værdier til kvantitative"* (Simmel, 1998; 194). Familierne udtrykker blandt andet: *"Andreas: (...) vi skal ikke være 100% selvforsynende. Nej, nej. Aldrig nogensinde. Det har vi altså simpelthen ikk tid til. Maria: EJ. Men så er der også lige pludselig noget andet. Så er der lige pludselig et arbejde og et barn ..."* (Andreas & Maria, interview; 33). Simmel påpeger endvidere, at livet i storbyen påvirker den følelsesmæssige og mentale tilstand; *"Idet storbyen netop skaber disse psykologiske betingelser - med hver passage af gaden, med tempoet og mangfoldigheden (...) en dyb modsætning i forhold til lillebyen og landlivet, med den langsommere, mere tilvante,*

regelmæssigt flydende rytme i dens sansemæssigt - åndelige livsform" (Simmel, 1998; 192). I overensstemmelse hermed muliggør familiernes byliv et hurtigt og mangfoldigt hverdagsliv samtidig med, at de kan deltage i landlige aktiviteter såsom selvforsyning. Herigennem udfordres familierne dog i at kunne indordne sig under landlige og naturlige tidskrav, i overensstemmelse at leve et liv, hvor alsidige aktiviteter og arbejdsliv prioriteres (Rosa, 2014; Sennett, 1999; Rikke & Torben, interview). Hermed kan der stilles spørgsmålstegn ved, hvad familierne går glip af ved et manglende fuldbyrdigt engagement og prioritering af selvforsyning, fællesskab og samvær i Fjordhaverne.

Netop disse naturbetingelser, som dyrkningen stiller, er noget familierne udtrykker som et krav, de har måtte indordne sig under; *"Vi har jo lært noget om, om hvad skal man sige, systemer, hvordan det fungerer og sådan noget. Men ja, om det at blive fra yngel til musling. Vi har lært noget om hvor lang tid det tager at blive en spiseklar musling"* (Ann & Brian, interview; 3). Det tager den tid det tager at dyrke muslinger. I processen fra larve til yngel til en spiseklar musling, indgår som nævnt et tidsperspektiv og en naturlogik, som er uafhængig af senmodernitetens sociale og tidsmæssige strukturer (Lefebvre, 2004; Rosa, 2014). Heraf opleves en kollidering med familiernes senmoderne livsstil og deres ønsker om mere tid til selvforsyning og samvær (Andreas & Maria, interview; Sennett, 1999). Denne kollidering kan beskrives ud fra sociolog og filosof Henri Lefebvre's teoretiske perspektiver, som i værket *Rhythmanalysis - Space, Time and Everyday Life* beskriver, hvordan kropslige rytmer er rum og sted, for netop interaktionen mellem naturtid og social "kloktid": *"Rhythm, for Lefebvre, is something inseparable from understandings of time, in particular repetition. It is found in the workings of our towns and cities, in urban life and movement through space. Equally, in the collision of natural biological and social timescales, the rhythms of our bodies and society, the analysis of rhythms provides a privileged insight into the question of everyday life"* (Lefebvre, 2004; viii). Familiernes hverdag afspejler en samfundsskabt logik med planlægning, effektivitet og acceleration, som oftest ikke agerer efter naturens rytme. Dette kommer til udtryk, selv når de planlægger at være i naturen; *"Vi kan godt lide, når der er lidt tid, der.. er fritid. Eller lagt ind som fritid. Øhm. Så det hele ikke går op i alt for meget planlægning. Vi har blandt andet planlagt (griner) PLANLAGT at vi holder fri. Vi har planlagt fx at hver 3. weekend, der holder vi udeweekend som vi kalder det. Hvor vi så tager en tur ud. Og det eneste der ligesom er karakteriseret ved det er, at vi spiser mindst ét måltid i naturen"* (Rikke & Torben, interview; 1). Muslingehøst i Fjordhaverne afgøres af muslingernes naturlige cyklus, som ubetinget er præget af sæson og vejrforhold, hvorimod familiernes hverdag afspejler en samfundsskabt kloktid centreret omkring planlægning, effektivitet og acceleration (Sennett, 1999; Lefebvre, 2004). I sammenhold hermed beskriver Simmel, at det er karakteristisk for storbyen, at den er tilpasningsdygtig og præget af en intensivering af konstante indre og ydre indtryk (Simmel, 1998). Slutteligt skal det derfor påpeges, at familierne udfordres i at

udføre en landlig aktivitet med en naturgiven tidsbetingelse, som står i kontrast til det senmoderne urbane hverdagsliv præget af urban kloktid.

5. DISKUSSION

I det følgende afsnit vil analysen for vores undersøgelse sammenholdes med væsentlige pointer fra litteraturstudiet. Vores undersøgelse viser som udgangspunkt, at familierne i Fjordhaverne oplever et tættere forhold til deres mad, som følge af deres engagement i dyrkningsfællesskabet og selvforsyning på anden vis. I overensstemmelse hermed, viser Turner samt Mincyte og Dobernig, at selvforsyning kan afhjælpe den fremmedgørelse, der finder sted mellem forbruger og producent i det moderne kapitalistiske fødevarer-system (Turner, 2011; Mincyte & Dobernig, 2016). Dette modsvar til fremmedgørelse, kan diskuteres at have stor betydning for familiernes madglæde, som udtrykkes ved deres entusiasme og glæde ved at dyrke råvarer selv. I overensstemmelse med litteraturens perspektiver kan det argumenteres, at netop betydningen af denne nærhed til dyrkelse af mad, kan understøttes af vores undersøgelses resultater, som viser en forøget madglæde ved at dyrke råvarer selv (Silla & Birgitte, interview et al.). Som det fremstår i litteraturstudiet påpeger Drake & Lawson i henhold hertil, at dyrkning af råvarer kan være udtryk for *“pure joy”* i gode tider og et udtryk for nødvendighed i krisetider (Drake & Lawson, 2015). Det kan her diskuteres, at familiernes engagement i Fjordhaverne og yderligere selvforsyningsaktiviteter, kan ses som et udtryk for lyst og interesse, frem for af nødvendighed og behovsafdækning. Endvidere kan dette understøttes med, at informanterne udtrykker, at de føler sig privilegeret over at kunne dyrke egne råvarer, som generelt kan argumenteres at være karakteristisk for danskernes oplevelse af mad og selvforsyning (Ibid.; Ann & Brian, interview; Stamer et al. 2016). Dette stemmer overens med den yderligere danske litteratur, som overvejende har fokus på dyrkningsfællesskabers sociale og mentale fordele, frem for afdækning af essentielle behov (Thorsøe & Kjeldsen, 2016; Kjeldsen & Thorsøe, 2012).

Der ses endvidere gennemgående tendenser i både afdækket litteratur og i vores undersøgelse, der påpeger vigtigheden af den manuelle og fysiske kontakt til dyrkningen af råvarer, som værende afgørende for, hvilket forhold man slutteligt anlægger til sin mad (Hale et al. 2011). Der kan her argumenteres, at det kinæstetiske engagement ved selvforsyning ligeledes har haft betydning for vores informanternes forhold til både maden og dyrkelsen. Der ses tendenser omkring, at denne kinæstetiske betydning går igen i vores undersøgelse både i Fjordhaverne, i egen have og ved samling i naturen (Rikke & Torben, interview). Da Hale et al.'s undersøgelse tager udgangspunkt i fælleshaver, kan det dog diskuteres, om den kollektive kinæstetiske effekt kan siges at være sammenlignelig med den private selvforsyning, som eksempelvis foregår i informanternes egen have eller i naturen, hvor de eksempelvis selv samler ramsløg. Informanterne udtrykker alle samme betydning af såvel dyrkningen i Fjordhaverne som familiernes selvforsyning udenfor dyrkningsfællesskabet. Idet familierne dog kobler selvforsyningen uden for dyrkningsfællesskabet til affordances omkring samvær og kvalitetstid med familien, kan det diskuteres, om denne glæde i

virkeligheden er koblet til det kollektive, kropslige engagement (Hale et al. 2011; Silla & Birgitte, interview et al.)

Et andet relevant aspekt ved det kropslige engagement i dyrkningsfællesskaber, er det sundheds- og miljømæssige fokus, som både litteraturen og vores undersøgelse bærer præg af (Hale et al. 2011; Rikke & Torben, interview). Herigennem kan Hale et al.'s perspektiver på de sundhedsmæssige effekter ved taktil beskæftigelse med jorden også diskuteres i henhold til vores undersøgelse. Vi argumenterer for, at sundhed og bæredygtighed har en betydning i relation til dyrkningen for vores informanter, men uden at det har været i fokus at undersøge de faktuelle effekter heraf. Det kan diskuteres, at disse effekter vil kunne undersøges i henhold til vores empiri, men vil kræve en anden og mere kvantitativ metodisk og videnskabelig tilgang (Ibid.). Vi har endvidere udledt, at familiernes forhold til sundhed og bæredygtighed kan siges at være sammenlignelig med et forsøg på at efterleve eksisterende diskurser. Hermed kan det argumenteres, at litteraturen til dels har et manglende fokus på diskursers betydning for individers adfærd og overbevisning, men derimod begrænses til at belyse tendensen omkring at ville dyrke selv, ud fra mere overordnede sociale, politiske og økonomiske forandringer i samfundet (Drake og Lawson, 2014).

Som det fremgår i analysen ses vigtigheden af fællesskabet som et andet væsentligt aspekt i informanternes tilknytning til dyrkning i Fjordhaverne. Som det nævnes, afspejler dette ikke blot en betydning af et fællesskab med andre medlemmer, men også et ønske om fællesskab og samvær indenfor familiens rammer (Arne & Bente, interview; Andreas & Maria, interview). I henhold til litteraturens fokusområder, betragtes der igen dyrkningsfællesskabers mere overordnede sociale effekter, set fra et mere generelt samfundsperspektiv frem for individniveau (Guptill et al. 2017; Drake & Lawson, 2014). Vi påpeger i undersøgelsen endvidere familiernes udfordring grundet senmodernitetens tendens til flygtighed, som viser sig i deres perifere måder hvorpå de indgår i fællesskabet i Fjordhaverne (Andreas & Maria, interview). På trods af litteraturens resultater om dyrkningsfællesskabers positive sociale påvirkning, stiller vores undersøgelse dog spørgsmålstejn ved, om disse forsøg på relationsdannelse vedbliver flygtige i senmoderniteten (Mincyte & Dobernig, 2016; Sennett, 1999; Andreas & Maria, interview).

Ydermere kan undersøgelsens resultater omkring den flygtighed, som familierne oplever forbundet med deres engagement i urban selvforsyning, diskuteres i henhold til litteraturen. Litteraturen påpeger netop urban agrikultur som en effekt af urbaniseringen, men forholder sig overordnet positiv over for den kollektive dyrkning i byerne (Kortright & Wakefield, 2011; Hale et al. 2011). Her kan familiernes selvforsyning i byen, i henhold til litteraturen anskues som værende et udtryk for et modsvar til den distancering, som ofte forekommer i byen (Guitart et al. 2012). Dog beskæftiger

litteraturen sig i mindre grad med senmodernitetens flygtige indflydelse på engagementet i dyrkningsfællesskaber, hvilket vores undersøgelse netop sætter fokus på. Vi påpeger en relevant kobling mellem urbaniseringens tendenser og senmodernitetens flygtighed, som viser sig at være afgørende for fjordhavefamiliernes forhold til og udfordringer omkring urban selvforsyning. Her kan der argumenteres for, at litteraturen til dels ikke formår at afdække et mere kritisk og nuanceret blik på senmodernitetens påvirkninger på vedholdenhed og relationsdannelse i et dyrkningsfællesskab.

Slutteligt påpeger vi i vores analyse, at informanternes engagement i dyrkning af egen mad og relationsdannelse i et dyrkningsfællesskab, viser sig at være et udtryk for to forskellige logikker, som ikke blot vekselvirker, men som også kolliderer (Lefebvre, 2004; Andreas & Maria, interview). Disse logikker eller tidsrytmer kan diskuteres i henhold til litteraturen, der overvejende viser sig positiv overfor dyrkningsarbejdet. Hvor litteraturen påpeger, at dyrkningen bidrager til "*a different 'sense of time'*", supplerer vores undersøgelse med, at denne afspejling af naturens rytmer bryder med en samfundsskabt logik. Heraf oplever familierne udfordringer, omkring at dyrke i senmoderne rammer (Hale et al. 2011; Ann & Brian, interview; Rikke & Torben, interview; Andreas & Maria, interview). Dermed kan der argumenteres, at projektets resultater bidrager til litteraturen i form af en nuancering af de tidsmæssige betingelser, som indgår, når moderne urbane familier, bestræber at dyrke egen mad selv (Sille & Birgitte, interview; Ann & Brian, feltnoter). Hale et al. påpeger kravet om vedholdenhed i dyrkningsfællesskaber, som i forbindelse med manglende tid, viden og mentale evner, kan medvirke til en barriere for de engagerede medlemmer. Det kan diskuteres at litteraturen mangler aspekter i belysningen af forudsætninger for urban kollektiv dyrkning, for at kunne indfange vigtigheden af tidens betingelser (Andreas & Maria, interview; Hale et al. 2011).

Slutteligt kan det konkluderes, at den udvalgte litteratur understøtter projektets undersøgelsesfelt, og der ses en sammenhæng mellem de diskuterede perspektiver. Dog forekommer litteraturen mangelfuld i forhold til sammenhængen mellem senmodernitetens effekter og urban selvforsyning. Hertil forekommer litteraturen overvejende som et makroperspektiv, som påpeger andre aspekter, i forhold til vores overvejende mikroperspektiv i projektet.

6. KONKLUSION

Med udgangspunkt i projektets gældende problemformulering; *“Hvad udfordrer familier, som dyrker egne råvarer, i et senmoderne samfund?”*, kan vi konkludere adskillige elementer, som sammenfattet viser sig som udfordrende for familiernes dyrkning af egne råvarer. Først fremgår det, at familierne udfordres af deres hverdagslige tidsskema, hvor deres arbejds- og fritidsmæssige prioriteringer ikke efterlader tid nok til at engagere sig i dyrkning af egne råvarer, i det omfang de egentlig har et ønske om. Derefter ses det, at familierne grundet et fremmedgørende fødevarer-system, udfordres i at anlægge det forhold til hjemmedyrket mad, som giver dem madglæde og som ligeledes giver dem en følelse af gøre *“det rigtige”* i forhold til sundhed og bæredygtighed. Heraf forekommer lejlighedsvis en tilslutning til brugen af convenience madvarer, som trods oprindelige overbevisninger, giver familierne en anden form for tidsbefriende madglæde. Det fremgår herudover i analysen, at det for familierne har en betydning, at selvforsyning og dyrkning i Fjordhaverne er en kropslig aktivitet i naturen. Naturen bliver herigennem rum for, og bidrager med affordances til, både samvær og kvalitetstid med familien, men også til fællesskab med de andre medlemmer i dyrkningsfællesskabet. De anskuer den kropslige naturaktivitet omkring at dyrke råvarer selv, som noget positivt og som gode værdier at videregive til deres børn. Der påpeges dog, at familierne udfordres i at udfolde disse prioriteringer og i, at indgå engageret i fællesskab og samvær, grundet deres hverdagslige tidsskema og endvidere flygtige tendenser i det senmoderne samfund.

Overordnet set fremgår der i analysen en belysning af senmodernitetens logikker og heraf den sociale kloktid, som bliver styrende for informanternes forhold til at engagere sig i at dyrke råvarer selv. Samtidig påpeges det, at familierne under senmoderne forhold er nødsaget til at imødekomme selvforsyningsens naturtid og naturlige logikker. Dette forsøg på at inkorporere landlige aktiviteter under urbane forhold, kan beskrives at medføre et *“clash”* mellem dyrkningens naturlige rytmer og *“naturtid”* - og senmodernitetens sociale *“kloktid”*. Dette clash fremhæves i analysen, som værende et af de væsentligste punkter hvorpå, familierne udfordres i at dyrke egen mad selv i et senmoderne urbant samfund. Hermed kan det konkluderes, at senmoderne urbanitet ikke efterlader tilstrækkelig rum for at forsøge at genskabe det oprindelige og essentielle bånd til sin mad samt kollektiv dyrkelse af råvarer. Sammenholdt med analysens perspektiver på flygtighedens væsentlighed for selvforsyningsfamilier, kan der til videre arbejde ydermere stilles spørgsmålstejn ved, om *‘diskursrigtig’* urban selvforsyning dermed blot bliver udtryk for en forlængelse af og bekræftelse på de allerede eksisterende tendenser i det senmoderne urbane samfund.

7. LITTERATURLISTE

Bøger og videnskabelige artikler

Altieri, M. A., & Toledo, V. M. (2011). The agroecological revolution in latin america: Rescuing nature, ensuring food sovereignty and empowering peasants. *The Journal of Peasant Studies*, 38(3), 587-612. doi:10.1080/03066150.2011.582947

Bauman, Z. (2006). *Flydende modernitet*. København: Hans Reitzel.

Beck, U. (1997). *Risikosamfundet*. København: Hans Reitzel Forlag.

Berg-Sørensen, A. (2012): Kapitel 6. Hermenutik og fænomenologi. I: Hviid Jacobsen, M., Lippert-Rasmussen, K., & Nedergaard, P. (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning 2*. Udgave København. Hans Reitzels Forlag.

Binderkrantz, A. S. & Andersen, L. B. (2011): *Guide til Nvivo 9*. København: Hans Reitzel Forlag.

Hviid Jacobsen, M., Lippert-Rasmussen, K., & Nedergaard, P. (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. 2. udgave. København. Hans Reitzel.

Boolsen, M. W. (2010) *Grounded Theory*. I: Brinkmann og Tanggaard (red): *Kvalitative metoder en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.

Brymer, E., & Gray, T. (2010). Developing an intimate "relationship" with nature through extreme sports participation. *Leisure/loisir*, 34(4), 361-374. doi:10.1080/14927713.2010.542888

Dean, M. (2006). *Governmentality: Magt og styring i det moderne samfund*. København: Forlaget Sociologi.

Dobernig, K., & Stagl, S. (2015). Growing a lifestyle movement? exploring identity-work and lifestyle politics in urban food cultivation: Growing a lifestyle movement? *International Journal of Consumer Studies*, 39(5), 452-458. doi:10.1111/ijcs.12222

Dossa, L. H., Buerkert, A., & Schlecht, E. (2011). Cross-location analysis of the impact of household socioeconomic status on participation in urban and peri-urban agriculture in west africa. *Human Ecology*, 39(5), 569-581. doi:10.1007/s10745-011-9421-z

Drake, L., & Lawson, L. (2015). Results of a US and canada community garden survey: Shared challenges in garden management amid diverse geographical and organizational contexts. *Agriculture and Human Values*, 32(2), 241-254. doi:10.1007/s10460-014-9558-7

Drake, L., & Lawson, L. J. (2014). Validating verdancy or vacancy? the relationship of community gardens and vacant lands in the U.S. *Cities*, 40, 133-142. doi:10.1016/j.cities.2013.07.008

- Durkheim, E. (1964). *The division of labor in society*. New York: Free Press.
- Fine, G. A. (1997): Naturework and Taming of the Wild: The problem of 'Overpick*' in the Culture of Mushroomers. *Social Problems* 44 (1): 68-88
- Foucault, M., & Gosvig Olesen, S. (1994). *Viljen til viden*. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Foucault, M. (1995) *"The archaeology of knowledge"*, London: Routledge
- Fuglsang, J., & Stamer, N. B. (2015). *madsociologi*. København: Munksgaard.
- Gleick, J. (2001). *Ikke tid nok: Om en verden hvor alt går hurtigere og hurtigere*. Kbh: Tiderne Skifter.
- Gregory, M. M., Leslie, T. W., & Drinkwater, L. E. (2016). Agroecological and social characteristics of new york city community gardens: Contributions to urban food security, ecosystem services, and environmental education. *Urban Ecosystems*, 19(2), 763-794. doi:10.1007/s11252-015-0505-1
- Guitart, D., Pickering, C., & Byrne, J. (2012). Past results and future directions in urban community gardens research. *Urban Forestry and Urban Greening*, 11(4), 364-373. doi:10.1016/j.ufug.2012.06.007
- Giddens, A. (1999). *Modernitet og selvidentitet: Selvet og samfundet under sen-moderniteten* (4. oplag ed.). Kbh: Hans Reitzels Forlag.
- Guptill A. E., Copelton D. A. & Lucal B. (2017). *Food & Society*. Polity Press
- Guvå, G. og Hylander, I. (2003) *Grounded Theory. Et teorigenererende forskningsperspektiv*. København. Hans Reitzels Forlag
- Hale, J., Knapp, C., Bardwell, L., Buchenau, M., Marshall, J., Sancar, F., & Litt, J. S. (2011). Connecting food environments and health through the relational nature of aesthetics: Gaining insight through the community gardening experience. *Social Science & Medicine*, 72(11), 1853-1863. doi:10.1016/j.socscimed.2011.03.044
- Halkier, B. (1999). *Miljø til daglig brug?*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi
- Halkier, B. (2016). *fokusgrupper* (3. udgave ed.). København: Samfundslitteratur.
- Hanna, S. S., Folke, C., & Mäler, K. (1996). *Rights to nature: Ecological, economic, cultural, and political principles of institutions for the environment*. Washington, D.C: Island Press.
- Hastrup, K. (2010): *Feltarbejde*. I: Brinkmann og Tanggaard (red): *Kvalitative metoder en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, K. (2010). *Ind i verden: En grundbog i antropologisk metode* (2. udgave ed.). Kbh: Hans Reitzel.

Holm, L. (2012) i Holm, L. & Kristensen, S. T. (2012) *Mad, Mennesker og Måltider*. 2 Udgave. Forlaget Munksgaard

Holm, L & Kristensen, S.T. (2012). *Mad, Mennesker og Måltider*. 2 Udgave. Forlaget Munksgaard

Holm, J. (2007). *Økologisk modernisering på dansk: Brud og bevægelser i miljøindsatsen*. Kbh: Frydenlund.

Holloway, L., & Kneafsey, M. (2004). *Geographies of rural cultures and societies*

Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K., & Nedergaard, P. (2012). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (2. udgave ed.). Kbh: Hans Reitzel.

Jensen, K. (2012) i Holm, L. & Kristensen, S. T. (2012) *Mad, Mennesker og Måltider*. 2 Udgave. Forlaget Munksgaard

Johansen, P. (2013). Contemporary rural imitation: A tardean analysis of five danish rural parishes. *Social & Cultural Geography*, 14(1), 80-102. doi:10.1080/14649365.2012.735692

Juul, S., & Bransholm Pedersen, K. (2012). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*. Kbh: Hans Reitzel.

Kjeldsen, C., & Thorsøe, M. H. (2012). Filling a blank space: A study on the emergence of food communities (Fødevarerefællesskaber) within the Danish foodscape. *Paper for IFSA*.

Kortright, R., & Wakefield, S. (2011). Edible backyards: A qualitative study of household food growing and its contributions to food security. *Agriculture and Human Values*, 28(1), 39-53. doi:10.1007/s10460-009-9254-1

Kristiansen, S. (2010): Kvalitative analyseredskaber. I: Brinkmann og Tanggaard (red): Kvalitative metoder en grundbog. København: Hans Reitzels Forlag.

Kristiansen, S. (2010): " Kvalitative analyseredskaber" I Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (2010): "Kvalitative metoder - En grundbog", Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S og Brinkmann, S. (2009): Interview: Introduktion til et håndværk. 2. udgave. København: Hans Reitzels forlag.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udgave ed.). København: Hans Reitzels Forlag.

Lefebvre, H. (2010). *Rhythmanalysis: Space, time and everyday life* (Reprint ed.). New York;London;: Continuum.

Levkoe, C. Z. (2006). Learning democracy through food justice movements. *Agriculture and Human Values*, 23(1), 89-98. doi:10.1007/s10460-005-5871-5

Lundberg, P. (2010) *Indlejringen: at balancere mellem perceptuelle verdener* i Hastrup, K. (2010) *Ind i verden: En grundbog i antropologisk metode* (2. udgave ed.). Kbh: Hans Reitzel.

Løngren, H. & Sørensen, B.H. (1993): Deltagerobservation. I: *Mediekultur* no. 21:58-69

Macnaghten, P. and Urry, J. (2000): Bodies in the Woods. *Body & Society* 6 (3-4):166-182

Madaleno, I. (2000). Urban agriculture in belém, brazil. *Cities*, 17(1), 73-77. doi:10.1016/S0264-2751(99)00053-0

Mielby, H. (2015) *Risikosamfundet: Tillid til og risiko ved fødevarer* i Fuglsang, J. & Stamer, N. B. (2015) *Madsociologi* København: Munksgaard.

Mik-Meyer, N., & Villadsen, K. (2007). *Magtens former: Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. København: Hans Reitzels Forlag.

Mincyte, D., & Dobernig, K. (2016). Urban farming in the north american metropolis: Rethinking work and distance in alternative food networks. *Environment and Planning A*, 48(9), 1767-1786. doi:10.1177/0308518X16651444

Munk Christiansen, P., & Nørgaard, A. S. (2003). *Faste forhold - flygtige forbindelser: Stat og interesseorganisationer i danmark i det 20. århundrede*. Århus: Aarhus Universitetsforlag

Poulsen, T. S., Hjalager, A. & Finke, H. B. (2014): *Landdistrikteres potentiale for Outdoor turisme*. Center for Landdistriktsforskning: Syddansk Universitet. ISBN 978-87-91304-84-1

Hartmut, R. (2014). *Fremmedgørelse og acceleration*. 1 udgave. Hans Reitzels Forlag

Schiermer, B. (2016). *Kulturteori og kultursociologi*. København: Hans Reitzel.
Sennett, R., & Cobb, J. (1977). *The hidden injuries of class* (Reprint ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Sennett, R. (1999). *Det fleksible menneske: eller arbejdets forvandling og personlighedens nedsmeltning*. Højbjerg: Hovedland.

Sennett, R. (1996) *The Uses of Disorder: Personal Identity and City Life*. London: Faber & Faber

Simmel, G. (1998). *Hvordan er samfundet muligt?: Udvalgte sociologiske skrifter*. Kbh.: Samlerens Bogklub.

Scheromm, P. (2015). Motivations and practices of gardeners in urban collective gardens: The case of montpellier. *Urban Forestry & Urban Greening*, 14(3), 735-742. doi:10.1016/j.ufug.2015.02.007

Slater, R. J. (2001). Urban agriculture, gender and empowerment: An alternative view. *Development Southern Africa*, 18(5), 635-650. doi:10.1080/03768350120097478

Spinney, J. (2006): A place of sense: a kinaesthetic ethnography of cyclists on Mont Ventoux. *Environment and Planning D: Society and Space* 24: 709-732

Stamer, N. B., Jakobsen, G. S. & Thorsen G. N. (2016). *Tal om mad: Madindeks 2016*. Madindeks: Madkulturen. <http://madkulturen.dk/madindeks/madindeks-2016/> (adgangsdato: 05-03-2016)

Tanggaard Andersen, P., & Hviid Jacobsen, M. (2017). *Kultursociologi og kulturanalyse*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Thornye, O. (2009). *Michel Foucault – en introduktion*. 1. udgave. Hans Reitzel Forlag, København

Thorsøe, M., & Kjeldsen, C. (2016). *The constitution of trust: Function, configuration and generation of trust in alternative food networks: The constitution of trust*. *Sociologia Ruralis*, 56(2), 157-175. doi:10.1111/soru.12082

Togebj, L. (2004). *Man har et standpunkt: Om stabilitet og forandring i befolkningens holdninger*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Tornaghi, C. (2014). Critical geography of urban agriculture. *Progress in Human Geography*, 38(4), 551-567. doi:10.1177/0309132513512542

Turner, B. (2011). Embodied connections: Sustainability, food systems and community gardens. *Local Environment*, 16(6), 509-522. doi:10.1080/13549839.2011.569537

Tönnies, F., Harris, J., & Hollis, M. (2007;2001;). *Tönnies: Community civil society*. GB: Cambridge University Press - M.U.A.

Tveit, G., Sandøe, P. (2011). *Økologiske Fødevarer - hvor bevæger forbrugerne sig hen?*. Center for Bioetik og Risikovurdering. Københavns Universitet. Rosendahls-Schultz Grafisk.

Villadsen, K., Andersen, H. & Kaspersen, L.B. (2013) *Klassisk og moderne samfundsteori*, Hans Reitzel Forlag, København

Wadel, C. (1991a): *Fra observasjon til data i Feltarbeid i egen kultur: En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: SEEK.

Wadel, C. (1991b): *Innledning: Hva skal vi forstå med feltarbeid? I: Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord

Vitus, L. (2014). *Mad vs. fødevarer - et opgør med den beskyttende atmosfære*. 1. udgave, Narayana Press

Hjemmesider:

Aarestrup, S. (2017) *Byhaverne kommer: Danskerne vil dyrke deres kartofler i byrummet* Besøgt d. 4.5.17

<http://politiken.dk/forbrugogliv/art5929504/Danskerne-vil-dyrke-deres-kartofler-i-byrummet>

Aarhus Kommune (udateret). *Gå på opdagelse i Aarhus*. Besøgt d. 27-02-2017
<http://smagpaaarhus.dk/>

Aarhus Kommune (2014) *Smag på Aarhus - Byen der er lige til at spise*. Besøgt d. 26.3.17
<http://www.aarhus.dk/da/borger/natur-og-miljoe/~media/Dokumenter/Teknik-og-Miljoe/Natur-og-Miljoe/Planer-og-projekter/Smag-paa-Aarhus.p>

Byhøst.dk, udateret. Besøgt d. 11.2.17
<http://www.byhoest.dk/>

Feldskou, L. (udateret). *Fællesskaber i det senmoderne samfund*. Besøgt d. 18-02-2017.
http://www.urbantouchbylisbethfeldskou.dk/urbantouchbylisbethfeldskou.dk/Bysociologi_files/Lisbeth%20Feldskou_LAB09002_Bysociologi.pdf

Fjordhaver.dk, udateret. Besøgt d. 5.3.17
<http://www.fjordhaver.dk/om-projektet/>

Hansen, K. B. & Nielsen, T. S. (2005) *Natur og grønne områder forebygger stress*. Besøgt d. 12.3.17
http://forskning.ku.dk/find-en-forsker/?pure=files%2F20543963%2Fnatur_og_sundhed_haeft_net.pdf

Hansen, P. G. (2013). *Nudging: Hvordan ændrer folk adfærd?* Besøgt d. 14-03-2017.
<http://videnskab.dk/kultur-samfund/nudging-hvordan-far-man-folk-til-aendre-adfaerd>

Havhaven-ebeltoft.dk, udateret. Besøgt d. 12.3.17
<http://www.havhaven-ebeltoft.dk>

Larsen, S. N. (2012) *Fremmedgørelse og erfaringstab i det forhastede samfund*. Besøgt d. 23.2.17

<https://www.information.dk/moti/anmeldelse/2012/10/fremmedgoerelse-erfaringsstab-forhastede-samfund>

Mygind, L. (2011). *Skoven kan kurere stress*. Besøgt d. 02-03-2017 <http://samvirke.dk/artikler/skoven-kan-kurere-stress>

Petersen, L. K. (2016). *Københavnere er gode til at sortere affald – når de får hjælp*. Besøgt d. 14-03-2017.

<http://videnskab.dk/kultur-samfund/koebenhavnere-er-gode-til-at-sortere-affald-naar-de-faar-hjaelp>

Stamer et al. (2016) *Madindeks 2016* Besøgt d. 11.2.17

<http://madkulturen.dk/madindeks/>

Bilagsfortegnelse

Bilag I: Gruppeevaluering

Bilag I: Egevaluering: Maria Malene Brandt Schøler

Bilag I: Egevaluering: Yarden Sibony

Bilag 1: Silla og Birgitte, interview

Bilag 2: Rikke & Torben, interview

Bilag 3: Andreas & Maria, interview

Bilag 4: Ann & Brian, interview

Bilag 5: Arne & Bente, interview

Bilag 6: Silla & Birgitte, feltnoter

Bilag 7: Rikke & Torben, feltnoter

Bilag 8: Andreas & Maria, feltnoter

Bilag 9: Ann & Brian, feltnoter

Bilag 10: Arne & Bente, feltnoter

Bilag 11: Silla & Birgitte, fotoetnografi

Bilag 12: Rikke & Torben, fotoetnografi

Bilag 13: Andreas & Maria, fotoetnografi

Bilag 14: Ann & Brian, fotoetnografi

Bilag 15: Arne & Bente, fotoetnografi

Bilag 16: Interviewguide

Bilag 17: Observationsguide

Bilag 18: Søgestrategi

Bilag I: Gruppeevaluering

Samarbejdet omkring dette projektet har forløbet rigtig godt. Vi har indgået i projektet med meget forskellige forforståelser omkring den gældende problematik, samt endvidere interesse- og arbejdsmæssige forskelligheder, hvilket har vist sig som et positivt supplement i arbejdet. Selve arbejdsbyrden har været ligeligt fordelt, hvor stort set alle aspekter af opgaven først har været fordelt ud mellem os, for herefter i fællesskab at samles til et fælles stykke arbejde. Det har herigennem været en styrke at vi kun har været to i gruppen, da vi har kunne anvende vores forskelligheder og supplere hinanden med vigtige aspekter både metodisk, teoretisk og omkring problemfeltet - og samtidig også har kunne arbejde meget tæt og synkroniseret i arbejdsprocessen. Den største udfordring i arbejdet har været vores tidsmæssige begrænsning, som kan ses både som udtryk for den sæsonmæssige betingelse for vores feltarbejde, samt et udtryk for at vi simpelthen bare kom for sent i gang med mange aspekter i opgaven, trods en forhåbning om at undgå dette. Alt i alt har dette projekt bidraget til stor læring omkring både den empirisk indsamling, teoretisk udvikling og selve rapportens skriftlige arbejdsproces

Bilag II: Egevaluering: Maria Malene Brandt Schøler

Dette bachelorprojekt er et udtryk for en stor personlig interesse i særligt projektets problemfelt, men også i den anlagte metodiske og teoretiske tilgang. Udover at det har været et utroligt hyggeligt feltarbejde at indgå i, har undersøgelsen også været lærerig omkring både metodiske, teoretiske og interessemæssige færdigheder. Projektets konklusion omkring "clashet" mellem social kloktid og naturtid finder jeg enormt relevant og interessant, og har desuden vist sig som en lærerig erkendelse, da jeg ikke selv ved projektets start havde forventet denne konklusion. I den forbindelse har det været relevant og spændende at arbejde med nye teoretikere som Simmel og LeFebvre, jeg ikke før har arbejdet med. For fremtidige arbejder vil det være nærliggende for mig at arbejde videre med både problemfeltet, den grounded approach og de teoretiske aspekter anvendt denne opgave. Jeg har været ganske godt tilfreds med samarbejder, der udover at være hyggeligt, også været lærerigt og udfordrende. Arbejdsbyrden har været ligeligt fordelt og jeg har stået for udkast til indledning og metodeafsnit, hvoraf resten har været fordelt ud mellem os i mindre dele.

Bilag III: Egevaluering: Yarden Sibony

Dette projekt har bidraget til en lærerig process fra idéfase til udarbejdelse af rapport. Her har den feltantropologiske tilgang været yderst spændende at få lov til at (gen)prøve kræfter af med. Feltarbejdet har ikke blot medført adskillige hyggelige måltider med familierne i Fjordhaverne, som

har muliggjort dette projekt, men har også beriget til at arbejde 'ude i felten' og udvikle det et kvalitativt håndværk. Endvidere har arbejdet med naturens rytmer i både teoretisk og empirisk kontekst afspejlet dette projekts afhængighed af sæson, hvilket både har været udfordrende, men har samtidig bidraget til nye perspektiver og arbejdsmetoder med stor læring. Ydermere har samarbejdet med Malene været utroligt spændende, som på trods af forskellige arbejdsformer og tilgange, har været yderst givende. Alt i alt har dette projekt bidraget til en lærerig process både i form af interessant teoretisk arbejde, men ikke mindst i form af videreudvikling af et praktisk håndværk.

Nedenstående links giver online adgang til øvrige bilag

Bilag 1: Bilag 1, Silla & Birgitte, interview

<https://drive.google.com/open?id=1KTnvWhXg3A46SWeMBDtvJ7JlwnG8RgeVM-vCVBZAD44>

Bilag 2: Rikke & Torben, interview

<https://drive.google.com/open?id=1btmkg7z1kG3MM8CEYIUJJ-pmXlIdaJNmBepUUcaiUHIO>

Bilag 3: Andreas & Maria, interview

https://drive.google.com/open?id=1nYsFMZinLU6SjMxMXIWE61uB1fac9zs9z0HlnA_bGxl

Bilag 4: Ann & Brian, interview

<https://drive.google.com/open?id=1OiSqngASw6yeAiCtTFwaZi0nFA8-GbhQigU2TuRRbW8>

Bilag 5: Arne & Bente, interview

<https://drive.google.com/open?id=1ArwrCNArkB-nqELxDxNnrLWaYKBLt3MXSWchLWRWDA>

Bilag 6: Silla & Birgitte, feltnoter

<https://drive.google.com/open?id=1-w89hFMW6868QIT3ZMMV5j72mMbBOHRWFgc86j8BAG8>

Bilag 7: Rikke & Torben, feltnoter

https://drive.google.com/open?id=1tTX91qzLjCoO-nSYPhEJxYJiwxfqxHy_EwlZV9qA1Fo

Bilag 8: Andreas & Maria, feltnoter

https://drive.google.com/open?id=1KpYI_Eu9SqhLxXHLWKBn4R5o7GSgMLAG4eWP3Xd61QA

Bilag 9: Ann & Brian, feltnoter

https://drive.google.com/open?id=1fDamFsDgr36k61JEA_8ZZB_JjFFwx67U6jOrc1y6aqc

Bilag 10: Arne & Bente, feltnoter

<https://drive.google.com/open?id=10MXo-IOvG9Dv5G3SW0rE2t7sh-zKmTWI-y0CMCaTfFo>

Bilag 11: Silla & Birgitte, fotoetnografi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBB0OGJCsNwV5eVNpMkFaRm8>

Bilag 12: Rikke & Torben, fotoetnografi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBBBoOGJCsM0tEQVVYMXICRWs>

Bilag 13: Andreas & Maria, fotoetnografi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBBBoOGJCseWx2TmxrazFxNnc>

Bilag 14: Ann & Brian, fotoetnografi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBBBoOGJCsLXBUDVowaTIYSTA>

Bilag 15: Arne & Bente, fotoetnografi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBBBoOGJCsVBSWmtuaThaMUE>

Bilag 16: Interviewguide

<https://drive.google.com/open?id=1beDVdfJ7rdQR9zo51okuM1qkL4AiZ3T3naSyQzWjxb4>

Bilag 17: Observationsguide

<https://drive.google.com/open?id=1Y5hY55ycF3MO7OJ9JWpxmUmHw-V1INmHwGalJfFT6sc>

Bilag 18: Søgestrategi

<https://drive.google.com/open?id=0B-xSBBBoOGJCsU2w1MEktUTRTc0E>